

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální péče

Studijní obor: Sociální pedagog

Kód oboru: 7502R010

Název bakalářské práce:

PROBLEMATIKA ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH
THE PROBLEM OF EMPLOYMENT OF SENTENCED
PEOPLE

Autor:

Adam Klimša
Mlýnská 270
471 27 Stráž pod Ralskem

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
72	0	8	12	34	1 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne:28.4.2006

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Adam Klimša
Adresa: Mlýnská 270, 471 27 Stráž pod Ralskem

Bakalářský studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Sociální pedagog

Název bakalářské práce: Problematika zaměstnávání odsouzených

Název BP v angličtině: The Problem of Employment of Sentenced People

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek

Termín odevzdání: 30. 04. 2006

V Liberci dne 28. 01. 2005

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí KSS

Převzal (student): Adam Klimša

Datum: 28. 01. 2005

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 28. 4. 2006

Podpis:

Poděkování:

Děkuji všem, bez nichž bych nikdy svoji práci nedokončil. Vedoucímu práce PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za zasvěcené rady a řešení problémů tvorby diplomové práce.

Název BP:	Problematika zaměstnávání odsouzených
Název BP:	The Problem of Employment of Sentenced People
Jméno a příjmení autora:	Adam Klimša
Akademický rok odevzdání BP:	2006
Vedoucí BP:	PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala problematikou zaměstnávání odsouzených a jejich vzděláváním. Vycházela ze současného legislativního stavu v České republice, která se zavázala dodržovat Evropská vězeňská pravidla. To znamená přistupovat k problematice zaměstnávání odsouzených jako k nástroji resocializace a nikoli jako trestu, nebo odplatě či pohlížet na tuto problematiku jen z čistě ekonomického hlediska.

Cílem bylo zmapovat nabídku pracovních příležitostí pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Stráž pod Ralskem a všeobecně v celém sektoru Vězeňské služby ČR. Cílem bylo též zmapovat poptávku po pracovním zařazení ze strany samotných odsouzených.

Práci tvořili dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která byla věnována výkladu základních pojmů, nahlédla do odborné literatury, do historie zaměstnávání odsouzených a seznámila s problematikou penitenciární péče jakožto celku. Praktická část zjišťovala pomocí nestandardizovaného dotazníku postoje veřejnosti a odsouzených k projednávané problematice.

Výsledky ukázaly, že odsouzení jsou obeznámeni s možnostmi zaměstnání v rámci výkonu trestu odnětí svobody, avšak nabídka nedosahuje poptávky. Veřejnost se z více jak poloviny domnívala, že zaměstnávání odsouzených je prospěšné a je třeba jej podporovat.

Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat zjištění, že v rámci výkonu trestu jsou odsouzení téměř z poloviny ochotni pracovat, zatímco před nástupem do výkonu trestu odnětí svobody ze stejného vzorku odsouzených byly téměř tři čtvrtiny z nich nezaměstnanými.

Klíčová slova

Zaměstnávání odsouzených, Vězeňská služba ČR, výkon trestu odnětí svobody, vzdělávání, resocializace, nabídka – poptávka práce, pracoviště, dotazník

Summary

My thesis deals with the problems of the employment and education of convicted persons. It is based on the current legislative status in the Czech Republic which has pledged to implement the European Prison Rules. This means that the employment of convicted person is to be understood as a tool of re-socialization, not as punishment or vengeance. Neither it should be seen from the purely economic viewpoint only.

My objective was to summarize the offer of work opportunities for convicted persons serving their imprisonment in the Prison in Stráž pod Ralskem and, generally, in the whole sector of the Prison Service of the Czech Republic. I also intended to map up the demand for employment among the convicts themselves.

My thesis consists of two main parts. The first, theoretical part deals with the definition of basic concepts, summarizes expert literature, outlines the history of convict employment and informs about the problems of penitentiary care as such. The practical part identifies, by means a non-standardized questionnaire, attitudes of the public and convicts towards the debated problems.

The results showed that convicts are informed about the possibilities of employment during imprisonment but the offer does not meet their demand. More than half of the public presumed that employment of convicts is beneficial and should be supported.

Considering the discussed problems, the most important contribution of my thesis could be seen in the finding that almost half of the convicts serving their imprisonment is willing to work, whereas before going to prison almost three quarters of the convicts from the same sample were unemployed.

Keywords

Employment of convicts, Prison Service of the Czech Republic, imprisonment, education, re-socialization, offer – demand of work, workplace, questionnaire

OBSAH:

1 ÚVOD	8
2 TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 Řízení a organizace Vězeňské služby České republiky	10
2.1.1 Základní rozčlenění VS ČR	10
2.1.2 Organizační jednotky VS ČR.....	11
2.1.3 Úkoly VS ČR	12
2.1.4 Typy věznic (vnější diferenciacie).....	12
2.2 Výňatek z Evropských vězeňských pravidel	15
2.2.1 Práce.....	15
2.2.2 Cvičení a rekreační činnost.....	16
2.2.3 Vzdělávání	17
2.2.4 Svoboda myšlení, svědomí a víry	17
2.3 Osobnost a práce	18
2.4 Vyčlenění problematiky zaměstnávání odsouzených v systému resocializace	19
2.4.1 Překážky v realizaci programů zacházení.....	21
2.5 Vývoj zaměstnávání odsouzených.....	24
2.5.1 Historie problematiky zaměstnávání odsouzených.....	24
2.6 Problematika zaměstnávání odsouzených ve věznicích České republiky	25
2.6.1 Počátky zaměstnávání odsouzených na našem území a v cizině.....	25
2.6.2 Současný stav zaměstnávání odsouzených v České republice	26
2.6.3 Možnosti a oblasti pracovní činnosti ve věznicích v České republice.....	30
2.7 Druhy pracovišť odsouzených ve věznici Stráž pod Ralskem.....	30
2.7.1 Vnitřní provoz.....	30
2.7.2 Vnitřní pracoviště.....	31
2.7.3 Vnější pracoviště – pracoviště bez přímého střežení.....	31
2.8 Způsob výběru a zařazování odsouzených do práce.....	32
2.8.1 Rozúčtování pracovních odměn odsouzených.....	34
2.9 Možnosti doplnění vzdělání pro odsouzené.....	35
2.9.1 Program zacházení	40
3 PRAKTICKÁ ČÁST	42
3.1 Cíl sociálního šetření.....	42
3.2 Charakteristika vyšetřovaných souborů	43
3.3 Použitá metodologie a její rozdělení.....	45
3.4 Vyjádření výsledků sociálního šetření	46
3.4.1 Grafické vyjádření výsledků	46
3.4.2 Vyhodnocení a interpretace získaných výsledků (dat)	57
4 ZÁVĚREČNÉ SHRNTÍ A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	65
4.1 Závěrečné shrnutí výsledků k diskuzi.....	65
4.2 Navrhovaná opatření k diskuzi	66
5 ZÁVĚR	68
6 SEZNAM POUŽITÝCH ODBORNÝCH ZDROJŮ	70
6.1 Použitá literatura	70
6.2 Právní předpisy	71
6.3 Časopisy, periodika a internet.....	72
7 PŘÍLOHY	

1 ÚVOD

V bakalářské práci se autor zabývá problematikou zaměstnávání a vzdělávání odsouzených v České republice. Je veden snahou zmapovat možnosti zaměstnávání a vzdělávání těchto osob a zjistit postoje samotných odsouzených a široké veřejnosti k této problematice.

Práce má poskytnout přehled jednotlivých složek zainteresovaných na této činnosti a zjistit jaký mají přínos v oblasti penitenciární péče.

Zmapování situace v této oblasti a zjištění postojů odsouzených může vést ke zkvalitnění poskytovaného okruhu nabízených zaměstnání a studijních oborů, jakož i penitenciární péče jako celku a tím ke kvalitnějšímu naplnění cíle výkonu trestu odnětí svobody. Je nutno nalézt cesty jak ovlivnit samotné odsouzené tak, aby sami měli aktivní zájem o zaměstnávání a studium v rámci výkonu trestu.

Otázkou pak je: Při jaké délce trestu má smysl odsouzené zaměstnávat? V jakém oboru pro ně hledat uplatnění? Jak vybírat odsouzené na vnitřní či vnější pracoviště? Má se určitým způsobem zohledňovat dosažené vzdělání odsouzených? Tyto a jim podobné otázky vedly autora ke zpracování této práce.

Teoretická část práce je věnována výkladu základních pojmů, náhledu do odborné literatury a seznámení s jednotlivými subjekty, které mají podíl na řešené problematice. Dále je zde nastíněna historie zaměstnávání a vzdělávání odsouzených v České republice. Seznamuje s problematikou penitenciární péče jako celku s přihlédnutím k významu zaměstnávání a vzdělávání odsouzených. Dozvíme se o postavení zaměstnávání a vzdělávání odsouzených v procesu reintegrace zpět do svobodné společnosti.

V praktické části je práce zaměřena na zjištění postojů a názorů k této problematice u osob ve výkonu trestu odnětí svobody a široké veřejnosti, jejich zhodnocení a vzájemné porovnání. Pro sociální šetření bylo jako vzorek použito celkem 100 osob, tedy 50 osob ve výkonu trestu odnětí svobody a 50 osob, které nemají žádnou zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody (dále jen VTOS). Při výběru metodologie byl kladen důraz na získání aktuálních informací a možnost jejich dalšího využití.

Hlavním cílem praktické části je ověřit pomocí zvolených metod následující předpoklady:

I. Více než 70 % práce schopných odsouzených ve VTOS má zájem o zaměstnání v rámci výkonu trestu odnětí svobody.

II. Více než 70 % opakovaně vězněných osob nemá zájem o zařazení na jakékoli pracoviště.

III. Více než 60 % laické veřejnosti preferuje zaměstnávání odsouzených ve VTOS, monotónní, fyzicky náročnou a pokud možno prospěšnou práci.

IV. Více než 90 % laické veřejnosti by odsouzeného ve VTOS nechtěla mít za spolupracovníka.

V. Více než 70 % odsouzených ve VTOS nemá zájem o zvýšení kvalifikace či doplnění nebo zvýšení vzdělání.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Řízení a organizace Vězeňské služby České republiky

V úvodu teoretické části, autor seznámí čtenáře se základním členěním, řízením a organizací Vězeňské služby České republiky (dále jen VS ČR). Důvodem je, aby se čtenář neznající prostředí VS ČR mohl lépe orientovat v jejím systému a struktuře.

2.1.1 Základní rozčlenění VS ČR

VS ČR je zřízena zákonem číslo 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Zřizovatelem a zároveň nadřízeným orgánem státní správy je Ministerstvo spravedlnosti ČR.

VS ČR zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody, zajišťuje bezpečnost a pořádek v místech výkonu soudnictví a správě soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.

VS ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Nařízením generálního ředitele (dále jen NGR) VS ČR č. 11/2006, o vězeňské a justiční stráží, se uniformovaná část oddělení výkonu trestu (dozorčí služba) řadí pod správní službu, čímž všechny složky VS ČR mají postavení ozbrojeného sboru.

Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Střeží věznice, vazební věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v místech své působnosti zajišťuje stanovený pořádek a klid.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti, jakož i v místech výkonu činnosti těchto organizací (výkony rozhodnutí – exekuce, doprovody peněz atd.).

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle všeobecně platných právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou, dozorčí a další odbornou činnost.

2.1.2 Organizační jednotky VS ČR

VS ČR řídí prostřednictvím generálního ředitele ministr spravedlnosti, ten má nad ním i personální pravomoc. Za činnost VS ČR odpovídá generální ředitel ministru spravedlnosti. Základní organizační jednotky zřizuje a ruší ministr spravedlnosti. V čele základních organizačních jednotek stojí ředitelé, které jmenuje nebo ustanovuje a odvolává generální ředitel.

Základní organizační jednotky VS ČR jsou:

- generální ředitelství;
- vazební věznice;
- věznice;
- institut vzdělávání VS ČR;
- zotavovny VS ČR.

Generální ředitelství je odborným orgánem, který řídí a kontroluje chod VS ČR a plní úkoly v oblasti státní správy vězeňství. Svoji organizační, řídicí, kontrolní a metodickou činností vytváří předpoklady, aby jednotlivé organizační jednotky Vězeňské služby ČR mohly řádně plnit úkoly vyplývající pro Vězeňskou službu ČR ze zákonů a dalších právních předpisů.

Vazební věznice zabezpečují výkon vazby a naplňují literu zákona o účelu vazby a průběhu vazby dle zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů. Generální ředitel je oprávněn určit, v které vazební věznici lze zřídit i oddělení pro výkon trestu odnětí svobody. V současné době je v naší republice 11 vazebních věznic.

Věznice zabezpečují, aby trest odnětí svobody plnil stanovený účel a byl v souladu se zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů. Věznice plní též další úkoly, které jsou jim v souvislosti s VTOS uloženy dalšími platnými právními a vnitřními předpisy. Generální ředitel je oprávněn určit, ve kterých věznicích lze též zajišťovat výkon vazby. V současné době je v naší republice 24 věznic.

Institut vzdělávání VS ČR je resortní vzdělávací zařízení VS ČR s celorepublikovou působností. V souladu s koncepcí vzdělávání a Programem celoživotního vzdělávání ve Vězeňské službě ČR v součinnosti s řediteli organizačních jednotek zabezpečuje, aby příslušníci a občanští zaměstnanci Vězeňské služby ČR byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby nebo práce a zvyšovala se jejich odborná úroveň. Za tímto účelem Institut vzdělávání vytváří potřebné podmínky pro soustavné prohlubování odborné úrovně zaměstnanců, organizuje a zabezpečuje zejména základní profesní přípravu, specializační kurzy a další formy odborného vzdělávání v Programu celoživotního vzdělávání.

Zotavovny VS ČR jsou rekreačními a rehabilitačními zařízeními VS ČR, které poskytují ubytovací a stravovací služby přednostně pro preventivní rehabilitace, akce služebního a pracovního charakteru a dále poskytují rekreační služby pro příslušníky a občanské pracovníky VS ČR a pracovníky resortu Ministerstva spravedlnosti ČR a jejich rodinných příslušníků.

2.1.3 Úkoly VS ČR

Mimo výše uvedených úkolů, VS ČR dále prostřednictvím programů zacházení (viz dále) soustavně, cílevědomě působí na osoby ve VTOS a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby (dále jen VV) s cílem vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění, předchází a odhaluje trestnou činnost páchanou ve VTOS a VV, provádí výzkum v oblasti penologie, jehož výsledky používá ve VTOS a VV, vede evidenci osob ve VTOS a VV, provozuje též hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve VTOS, případně i osob ve VV, vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve VTOS a VV.

2.1.4 Typy věznic (vnější diference)

Věznice se člení dle způsobu střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů (dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody) a to:

- **s dohledem (typ A);**
- **s dozorem (typ B);**
- **s ostrahou (typ C) a;**
- **se zvýšenou ostrahou (typ D).**

Zákon zvláště pamatuje na výkon trestu mladistvích, matek s dětmi, doživotní tresty a výkon trestu cizinců.

Jednotlivé typy věznic se liší stavebně technickým zabezpečením (zdi, ploty, signalizace apod.). Ty jsou typické pro věznice typu C – s ostrahou a D – se zvýšenou ostrahou, jelikož v nich jsou umístováni kriminálně narušení odsouzení a zpravidla i ti, kteří byli odsouzeni za závažnou trestnou činnost.

Zvláštní skupinu tvoří vazební věznice, které jsou zpravidla uzavřenými objekty a jejich zabezpečení je dáno již stavební architekturou. Většina z nich se také nachází uprostřed měst, část jako součást soudní budovy (např. Vazební věznice Liberec, Litoměřice).

Věznice typu A – s dohledem. Do tohoto typu věznice jsou obvykle soudem zařazeni odsouzení, kterým (§ 39a trestního zákona) byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a kteří dosud nebyli ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

Odsouzení se pohybují v prostorách věznice bez omezení, pracují zpravidla na pracovištích mimo věznici. V mimopracovní době se rovněž mohou pohybovat mimo věznici za účelem návštěvy kulturních, sportovních a osvětových akcí nebo bohoslužeb. Návštěvy se uskutečňují zpravidla bez dozoru zaměstnance VS a jednou za dva týdny mu může ředitel věznice (dle § 51 řádu o výkonu trestu odnětí svobody – vyhlášky MS č. 345/1999 ve znění pozdějších předpisů) povolit dočasně opustit věznici až na 24 hodin.

Věznice typu B – s dozorem. Do tohoto typu věznice zařazuje soud zpravidla odsouzené, kterým byl uložen trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti a který již byl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin, nebo pachatele, kterému byl uložen trest za úmyslný trestný čin ve výměře nepřevyšující dva roky a který dosud nebyl ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin.

Odsouzení se v prostorách věznice pohybují organizovaně zpravidla pod dozorem zaměstnance VS. Někteří mívají povolen pohyb bez dozoru, zpravidla při plnění pracovních úkolů uvnitř věznice (elektrikáři, instalatéri atd.). Pracují mimo věznici na nestřežených pracovištích, zaměstnanec VS provádí pouze namátkovou kontrolu. V mimopracovní době mohou vybraní odsouzení navštívit mimo věznici kulturní, sportovní, osvětové akce nebo bohoslužby, vždy však v doprovodu

zaměstnance VS. Návštěvy se konají zpravidla bez dohledu zaměstnance VS, jednou za měsíc může ředitel povolit odsouzenému opustit věznici až na 24 hodin.

Věznice typu C – s ostrahou. Do tohoto typu věznice jsou zařazováni odsouzení, kterým byl trest uložen za úmyslný trestný čin a nejsou zároveň splněny podmínky pro umístění do věznice s dozorem nebo se zvýšenou ostrahou, a pachatelé, kteří byli odsouzeni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti a nebyli zařazeni do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem.

Odsouzení se v prostorách věznice pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance VS. Výjimečně jim může být ředitelem povolen po věznici pohyb bez dozoru zaměstnance v rámci plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují zpravidla na pracovištích umístěných uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích vně věznice ředitel může ve výjimečných případech povolit též pracovní zařazení na nestřeženém pracovišti mimo věznici stejně jako u osob zařazených do typu věznice B – s dozorem. Akce mimo věznici se organizují vždy pod dohledem zaměstnance vězeňské služby a to pro odsouzené umístěné ve výstupním oddělení. Návštěvy se uskutečňují zpravidla pod dohledem zaměstnance VS. Ředitel může povolit jednou za dva měsíce opustit odsouzenému věznici až na 24 hodin.

Věznice typu D – se zvýšenou ostrahou. Do tohoto typu věznice zařadí soud odsouzeného, kterému byl uložen trest odnětí svobody na doživotí, kterému byl uložen trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi (§ 41 odst. 1), kterému byl za zvlášť závažný trestný čin (§ 41 odst. 2) uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osmi let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl z vazby nebo z výkonu trestu.

Po věznici se odsouzení pohybují výhradně pod dozorem příslušníka VS. Jsou uzamykáni na celách, pracují pouze na střežených pracovištích uvnitř věznice nebo přímo na celách. Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb po věznici a to ani při plnění pracovních úkolů. Návštěvy se uskutečňují zpravidla pod dohledem příslušníka VS.

2.2 Výňatek z Evropských vězeňských pravidel

Jedná se doporučení Rady Evropy – Výboru ministrů vládám členských států, aby se ve své legislativě, politice a praxi řídily pravidly doporučení Rec (2006) 2 – schválené dne 11. ledna 2006 (Evropská vězeňská pravidla), toto doporučení nahrazuje a ruší doporučení z roku 1987 (č. R (87) 3).

2.2.1 Práce

- práce vězňů musí být považována za pozitivní prvek vězeňského režimu a nikdy nesmí být používána jako trest;
- vězeňská správa musí usilovat o zajištění užitečné práce v dostatečném rozsahu;
- práce musí mít pokud možno takovou povahu, aby udržovala nebo zvyšovala schopnost vězňů si po propuštění vydělávat na obvyklé živobytí;
- při přidělování druhu práce nesmí docházet k diskriminaci podle pohlaví;
- vězňům, kterým by to prospělo, zejména pak mladým vězňům, je nutno poskytovat práci, jejíž součástí je odborný výcvik;
- v rámci podmínek odpovídajících racionálnímu výběru práce, možnostem vězeňské správy a požadavkům na pořádek a disciplínu ve vězeňských ústavech by vězni měli mít možnost si zvolit druh práce, kterou chtějí vykonávat;
- organizace a metody práce ve vězeňských ústavech se musí způsobem organizace a metodami co nejvíce podobat obdobné práci ve společnosti mimo vězení, aby se vězni připravili na podmínky normálního života v zaměstnání na svobodě;
- přestože snaha o finanční zisk z výrobní činnosti ve vězeňských ústavech může znamenat cenný přínos pro zvyšování kvality a relevance výcviku, zájmy vězňů nesmí být tomuto účelu podřízeny;
- práci pro vězně zajistí vězeňská správa buď ve svých vlastních prostorách nebo ve spolupráci se soukromými podnikateli uvnitř nebo vně vězeňského ústavu;
- ve všech takových případech musí být za práci vězňů vyplacena odpovídající mzda;

- vězni musí mít možnost vydat alespoň část svých výdělků za povolené předměty osobní potřeby a část svých výdělků zasílat svým rodinám;
- vězni by měli být motivováni, aby část svých výdělků ukládali jako úspory, které jim budou vyplaceny v okamžiku jejich propuštění na svobodu, nebo které mohou být použity pro jiné povolené účely;
- vězni musí být dostatečně chráněni zavedenými předpisy týkajícími se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které musí odpovídat podmínkám, v nichž pracují občané na svobodě;
- je třeba přijmout opatření zabezpečující odškodnění vězňů v případě pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, a to za stejných podmínek, jaké jsou stanoveny v národní legislativě pro občany pracující na svobodě;
- maximální počet denních a týdenních pracovních hodin vězňů se stanoví v souladu s místními předpisy nebo zvyklostmi při zaměstnávání pracovníků na svobodě;
- vězni musí mít v týdnu nejméně jeden den pracovního klidu a dostatečný čas pro vlastní vzdělávání a jiné činnosti;
- pokud je to možné, budou pracující vězni pojištěni v rámci státního systému sociálního zabezpečení.

2.2.2 Cvičení a rekreační činnost

- pokud to počasí dovoluje, musí mít všichni vězni možnost vykonat nejméně jednu hodinovou procházku denně nebo cvičit na volném prostranství;
- pro případ špatného počasí je třeba zajistit náhradní možnost pro cvičení vězňů;
- řádně organizované činnosti pro rozvoj fyzické zdatnosti a zajištění dostatečných možností pro cvičení a rekreační činnosti musí tvořit nedílnou součást vězeňského režimu;
- vězeňská správa musí tyto činnosti umožnit zajištěním vhodných prostor, zařízení a náradí;
- vězeňská správa musí zorganizovat speciální činnosti pro vězně, kteří je potřebují;
- musí být zajištěny možnosti pro rekreační činnosti, ke kterým patří sport, hry, kulturní vyžití, koníčky a jiné volnočasové aktivity, a pokud je to možné, bude vězňům dovoleno, aby je sami organizovali;

- vězňům musí být umožněno v průběhu cvičení a rekreačních činností vzájemný kontakt.

2.2.3 Vzdělávání

- každý vězeňský ústav musí usilovat o to, aby všichni vězni měli přístup ke vzdělávacím programům, které budou co možná nejkomplexnější a budou uspokojovat jejich individuální potřeby a brát v potaz jejich ambice;
- je nutno prioritně připravit programy pro vězně, kteří jsou negramotní nebo neumějí počítat a pro vězně, kteří nemají základní nebo odborné vzdělání;
- zvláštní pozornost je nutno věnovat vzdělávání mladých vězňů a vězňů se speciálními potřebami;
- výchovu a vzdělávání je třeba pokládat za součást vězeňského režimu, přičemž vzdělávání by mělo požívat tentýž status jako pracovní činnost, vězni však nesmí být finančně či jinak zvýhodněni za svou účast na vzdělávacích programech;
- každý vězeňský ústav musí dát vězňům k dispozici knihovnu, která bude dostatečně vybavena širokým spektrem rekreačních i vzdělávacích zdrojů, knih a jiných médií;
- všude kde je to možné, je třeba zajišťovat činnost vězeňské knihovny ve spolupráci s veřejnými knihovnami;
- výchova vězňů by v rámci možností měla být:
 - a)* integrována do veřejného výchovněvzdělávacího systému dané země, aby vězni po propuštění mohli bez potíží pokračovat ve svém vzdělávání a odborném výcviku,
 - b)* zajišťována pod záštitou externích výchovněvzdělávacích institucí.

2.2.4 Svoboda myšlení, svědomí a víry

- právo vězňů na svobodu myšlení, svědomí a víry musí být respektováno;
- v rámci možností musí být vězeňský režim zorganizován tak, aby vězni měli možnost praktikovat své náboženství a víru, zúčastňovat se bohoslužeb nebo náboženských setkání konaných schválenými zástupci takových církví nebo

náboženských směrů, přijímat soukromé návštěvy takových zástupců církve nebo náboženského vyznání a mít možnost vlastnit knihy a literaturu týkající se jejich náboženství nebo vyznání;

- vězni nesmí být nuceni, aby praktikovali určité náboženství nebo vyznání, účastnili se bohoslužeb nebo náboženských setkání nebo jiných náboženských aktivit nebo aby přijímali návštěvy zástupců jiných církví nebo náboženského vyznání.

Čtenář v dalším textu bude moci porovnat výňatek z evropských vězeňských pravidel a uplatňováním těchto pravidel v praxi v České republice. Autor se domnívá, že všechna pravidla ke kterým se zavázala plněním i Česká republika jsou dodržována a mají oporu i ve stávající legislativě.

2.3 Osobnost a práce

Chování, činnosti lidských bytostí není možno pokládat za důsledek náhodných shod okolností, ale za výsledek zákonitého procesu. Je téměř nezvratně dokázáno, že člověk se z živočišné říše vymanil prací a práce mu vtiskla jeho dnešní specificky lidské rysy. Člověk se vždy vyznačoval vysokou mírou přizpůsobivosti měnícím se podmínkám přírodního prostředí, které si upravoval a přizpůsoboval svým potřebám prací za pomoci nástrojů. Tím, že potřebné nástroje začal vyrábět, měnil se postupně nejen jeho způsob života, ale i jeho rodové vlastnosti.

Každá lidská činnost zahrnuje společenskou zkušenost, kterou si jedinec osvojuje v průběhu života učení. Nejdůležitější formou projevu života člověka je činnost plnící nějaký účel a cíl.

Člověk biologicky zraje v prvních letech života. Průběh zrání je úzce spjat s procesem socializace. Každá odchylka od tohoto zrání, tzv. vychýlení z normy, se může projevit v dospělosti ve více či méně závažných deformacích, které mohou ztížit každou další činnost takového jedince.

J. W. Vander Zanden (in M. Nekonečný, 1998, s. 199) definuje socializaci jako „celoživotní proces sociální interakce, jehož prostřednictvím lidé získávají taková

chování, která jsou podstatná pro efektivní participaci ve společnosti“. Je to tedy proces ve kterém nejde jen o jakési formování chování, ale i o formování postojů a celkové mentality člověka. Vytváří základní kulturní, hygienické a pracovní návyky. Diferencuje citové vztahy, společenské potřeby a zájmy, vytváří etické a estetické koncepce. Je to též proces osvojení si mateřské řeči, pravidel společenského chování a vystupování, jednání s lidmi i získávání rozmanitých dovedností, návyků a zvyků.

Základním prostředkem socializace jsou tedy mezilidské vztahy, protože požadavky společnosti jsou vždy zprostředkovány v sociálních interakcích, ve kterých se s nimi člověk setkává. Všem sociálním vztahům se musí člověk učit. Sociální učení lze označit za učení v rámci interakce osobnost – okolí. Výsledkem procesu sociálního učení dle M. Vágnerové (1999, s. 183) je:

- „rozvoj specificky lidských vlastností a kompetencí;
- modifikace těchto projevů v závislosti na změnách životní situace jedince“.

Člověk se učí, když v určité situaci, kterou vnímá, je motivován, vyvíjí určitou činnost a dosahuje cílů, které s jeho motivací souvisí. Učení postojům, motivům způsobům sociálního chování je možno považovat za složitější proces, než je učení jednoduchým motorickým reakcím, návykům, nebo určitým poznatkům prostým memorováním.

2.4 Vyčlenění problematiky zaměstnávání odsouzených v systému resocializace

Resocializace ve vězeňské praxi, dle J. Čepeláka (in V. Černíková, V. Makariusová, 1996, s. 87), „chápeme jako korektivní nebo druhotnou socializaci jedinců, u nichž proces socializace v dřívějších vývojových etapách neproběhl úspěšně buď proto, že se v něm vyskytly různé jednotlivé nedostatky a nepříznivé podmínky (v tom případě mluvíme o socializaci deficitní) nebo proto, že byli „socializováni“ v antisociálním smyslu, tj. zapojeni do systému hodnot a norem rozporných s morálními hodnotami a zákonnými normami (socializace deviantní)“.

Při zabývání se problematikou zaměstnávání odsouzených si musíme uvědomit, že nejde jen o samotné zaměstnávání, ale že jde především o nástroj resocializace. Většina odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody si neosvojila v civilním životě pracovní návyky a z tohoto důvodu se VS ČR snaží o co nejširší uplatnění odsouzených k VTOS v pracovním procesu, který zprostředkovává. Nesmíme opomenout i stránku ekonomickou, tj. odsouzení ve VTOS mohou díky zaměstnávání hradit své dluhy vůči státu, vůči VS ČR i samotným poškozeným a dalším osobám, kterých se dotkly jejich aktivity.

Odsouzení mají povinnost (vyplývající pro ně ze zákona o VTOS) hradit náklady výkonu trestu, které jsou sráženy buďto z odměn za práci nebo z finančních prostředků uložených odsouzeným ve věznici. Tyto náklady jsou dále vymáhány od odsouzeného i po jeho propuštění z VTOS a je v pravomoci ředitele věznice od vymáhání trvale upustit (nedosahuje-li dlouhodobě příjem propuštěného částky životního minima, nebo byl-li odsouzený vyhoštěn nebo vydán do ciziny). Od vymáhání se též upustí jestliže odsouzený zemřel a zanechaný majetek (jeho cena) neumožňuje uspokojit vymáhanou částku. Dále je odsouzený povinen hradit další náklady spojené se střežením s dopravou a předvedením do zdravotnického zařízení a to jen ve vymezených případech jako jsou úmyslné poškození zdraví, předstírání poruchy a nepodrobení se lékařskému zákroku, se kterým dříve souhlasil nebo o něj požádal.

Resocializace odsouzených k VTOS (dále jen odsouzených) je nelehkým úkolem. Má své nástroje, postupy a formy (programy zacházení). Problematickou resocializace se zabývá velká část zaměstnanců VS ČR. Velký podíl na úspěchu resocializace má mimo jiné právě zaměstnávání a vzdělávání odsouzených, odsouzení si osvojí pracovní návyky a s nimi spojený celý režim dne.

U pracujících odsouzených, dle lidového rčení „kdo si hraje nezlobí“, shledáváme méně prohřešků vůči vězeňskému řádu a méně trestných činů spáchaných ve vězení, než u nepracujících odsouzených. I z tohoto hlediska má zaměstnávání odsouzených svůj nepostradatelný význam. Zaměstnávání odsouzených má nepochybně i obrovský význam pro postpenitenciární péči, nejen že se odsouzený může naučit pracovat a za zdmi věznice toto může využít, zvyšuje si kvalifikaci, ale především nemusí mít další dluhy vůči VS ČR, některé dluhy (př. výživné) mohou být zcela nebo z části smazány a je tedy pro něj jednodušší zapojit se, pokud chce, do běžného života.

Zaměstnávání odsouzených můžeme tedy chápat multifaktoriálně. Jedná se o pomoc samotným odsouzeným ke snadnějšímu návratu do společnosti. Nepáchají ve věznicích další prohřešky. Kryjí dluhy a částečně též náklady věznění. Osvojují si návyky potřebné k zapojení se do pracovního procesu i mimo zdi věznic.

Ze všech výše jmenovaných důvodů má tedy význam odsouzené zaměstnávat a na VS ČR je, aby v maximální možné míře toto podporovala a zabezpečovala, o což se i snaží.

2.4.1 Překážky v realizaci programů zacházení

Programy zacházení

Resocializace je uskutečňována pomocí programů, které mohou odsouzení uplatnit při zlepšení či změně životního stylu po propuštění:

- programy pracovní (spočívají v osvojení si vhodných pracovních návyků a dovedností);
- programy vzdělávací (zaměřené na dokončení školního vzdělávání, na vyučení se v oboru či zaučení se v oboru, na rekvalifikační kurzy, na studium na střední škole apod.);
- programy volnočasové (týkající se rozvoje zájmů a zálib kulturních, jazykových, sportovních, rukodělných apod.);
- programy tréninkově terapeutické (sociálně psychologický výcvik, poradenství, psychoterapeutické programy);
- extramurální programy (kontakty se životem za vězeňskou zdí – kontakty s rodinou, s mimovězeňskými institucemi, s církvemi....).

Programy zacházení tedy jsou souhrnem pracovních, vzdělávacích, terapeutických a zájmových aktivit s diferencovaným přístupem k jejich realizaci. Směřují především ke kultivaci návyků (dalším vzděláváním), k osvojování si vhodných sociálních dovedností pro readaptaci na život mimo vězení (sociálně psychologický výcvik), k specifické pomoci a odborného poradenství zaměřeného na řešení osobních problémů.

Překážky v resocializaci

a) Prizonizace

Prizonizace je proces zvýšené adaptace na život ve vězeňských podmínkách. Tento proces výraznou měrou snižuje, až anuluje snahy o reintegraci odsouzeného zpět do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Proces prizonizace má dvě složky:

- **institucionalizace** – adaptace na vysoce organizovaný vězeňský život, spojený s částečnou nebo úplnou ztrátou vlastní aktivity a iniciativy („život ze dne na den“), institucionalizaci lze chápat jako důsledek manipulativní výchovy, zaměřené na kázeň, pořádek a vojenský dril, který je příznačný pro velké kolosy věznic, kde organizace chodu těchto věznic má prvořadý význam a kde pro odbornou práci s odsouzenými již není dostatek místa a času, což jak se autor domnívá, je i případ českých věznic;
- **ideologizace** – přijetí subkulturní ideologie, jejích norem, pravidel a jazyka (vězeňský, kriminální argot). Živnou půdou pro přijetí této ideologie a identifikace s kriminální subkulturou, jsou přeplněné věznice (nahromadění velkého množství narušených jedinců), kde výchovné působení vězeňského personálu je nedostatečné, neboť je převážně zaměřen na ostrahu a plnění administrativních povinností než na odborné zacházení s odsouzenými. Též tomuto nahrává nedostatek kvalifikovaných pracovníků a nedostatek možností k zaměstnávání odsouzených. Vytváří se tak výborné podmínky pro rozvoj tzv. „druhého života“ odsouzených.

b) „Druhý život“ odsouzených

Jde o strukturu vztahů a pozic v skupinové hierarchii odsouzených. Každý v této hierarchii má přesně stanovenou a vymezenou roli, pozici, ke které jsou přiřazena odpovídající práva a povinnosti. To, jakou roli bude daný odsouzený hrát, spočívá v daných kritériích a hodnotové orientaci členů vězeňské subkultury, jsou to především fyzická síla, brutalita, bezohlednost, odolnost, nepoddajnost. Podle toho se umístí v dané hierarchii na určitém postu. Posty jsou:

- vůdce – neboli vězeňským argotem „král, king“, je nadřazený a krutě vládnoucí, „poddaní“ mu odevzdávají část svého majetku – jídlo, kuřivo atd.;
- „staršina, kmet“ – dělesloužící jedinec s podobnými, ale menšími právy než vůdce;
- „poddaný“ – je řadovým členem skupiny, „král“ určuje jeho práva a povinnosti;
- „otrok, neandrtálec, pakárna, mrdina“ – role absolutního outsidera. Jsou jimi jedinci se sníženým intelektem, jsou výrazně podrobiví. Oddaně slouží „králi“, stávají se „obětním beránkem“ nálad „krále“;
- může, avšak nemusí se vyskytovat též protivník skupiny, je jím relativně málo narušený jedinec s nedostatečnou adaptační kapacitou pro takové prostředí, jakým je tato subkultura. Často se stává jako outsider „obětním beránkem“ odpovědným za potíže „krále“. Může být označován jako „bonzák, práskač, íčko...“

c) Personál věznice

Bohužel také personál věznice může být překážkou v resocializaci odsouzených. Zde narážíme opět na problém kvalifikovaného personálu, personál by měl být profesionálně zdatný s rozvinutými sociálními dovednostmi v jednání s narušenými jedinci. Odborníci by měli být s to realizovat nikoliv manipulativní, ale komunikativní výchovu, jež by vzbuzovala u odsouzených motivaci ke změně jejich chování a jednání.

Podstatný zde není jen samotný výběr odborníků, ale především mezilidské vztahy uvnitř personálu. To je to, co určuje, zda personál jako celek bude působit na odsouzené ve smyslu pozitivním, či bude-li tomu naopak. Jsou to právě vztahy uvnitř personálu, čeho si dokáží odsouzení velice dobře všimnout a dokáží toho též velice dobře využít ke svému „prospěchu“ (především ti odsouzení organizovaní v „druhém životě“).

2.5 Vývoj zaměstnávání odsouzených

2.5.1 Historie problematiky zaměstnávání odsouzených

Ačkoli historie trestání a věznění člověka je stará jako lidstvo samo, péče o vězně, tak jak ji chápeme z dnešního pohledu penitenciární péče, je odvětvím poměrně novým. Nové je i zařazení zaměstnávání odsouzených z hlediska jejich resocializace.

Zaměstnávání jako takové bylo používáno až v dobách, kdy si vládnoucí třída uvědomila, že je výhodné provinilce neusmrcovat, ale použít jej k práci. Nenahlíželo se však na toto jako na alternativu k trestu smrti, nebo na snahu provinilce napravovat, nýbrž k tomuto kroku vedly důvody ekonomické.

Pojetí věznic tak jak je chápeme v dnešní době nastupuje poměrně pozdě, a to v polovině 16. století. Od té doby také chápeme osobu vězně tak, jak ji vymezuje anglicko-český výkladový slovník: „Prisoner – vězeň je osoba, která je držena ve vězení za trest nebo proto, že byla zajata nepřítelem“ (Abdallaová, 1998, s.775).

Podmínky vězněných osob byly zpočátku velmi nuzné a měnily se pozvolna vlivem společenských změn a díky snahám reformátorů. Počátky snah o práci s odsouzenými se datují do poloviny 19. století, kdy i u nás pracuje na zkvalitnění práce s odsouzenými F.J.Řezáč, označovaný jako reformátor vězeňství a školství.

2.6 Problematika zaměstnávání odsouzených ve věznicích České republiky

2.6.1 Počátky zaměstnávání odsouzených na našem území a v cizině

Cílevědomé zaměstnávání odsouzených se u nás datuje do poloviny 19. století, kdy se již výše zmíněný F.J.Řezáč pokouší o reformu vězeňství. Za příklad si bere severoamerické a evropské systémy z přelomu 18. a 19. století.

F.J.Řezáč vidí funkci věznic ve třech rovinách (stranách):

- 1. stránka občansko – zákonní;**
- 2. nábožensko – mravní a;**
- 3. vychovatelská.**

Každá věznice má být z části ústav policejní, z části církevní a z části vychovatelský. Do vychovatelské části, mimo jiné, řadí i zaměstnávání vězňů.

Zde vidíme první zaměstnávání odsouzených s účelem resocializačním, nikoli jen z ekonomických důvodů. Nicméně účely ekonomické nadále stojí v popředí, jelikož veškerý zisk z provozovaných prací připadal ústavu a přispíval tak na jeho provoz.

Stejně je tomu tak i v jiných evropských zemí té doby.

F.J.Řezáč popisuje ve své knize: „Vězenství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“, vydané poprvé roku 1852, dvě vzorové věznice v Evropě, a to v Anglii a Švýcarsku, obě věznice pocházejí z dvacátých let 19. století a obě přejaly systémy vězeňství ze Severní Ameriky.

Popisuje zde polohu věznic, rozměry, počet odsouzených, věkové složení, systém řízení věznic a denní řád. Zde se dozvídáme (anglická věznice), že mimo sobot a nedělí se denně pracuje 10 až 12 hodin v oborech krejčovství, soukenictví, truhlářství, soustružnictví, tkalcovství, tesařství, zámečnictví a provaznictví. Veškerý zisk jde

ústavu a o jeho využití rozhoduje ředitel věznice. Veškeré práce jsou konané ve věznici a výrobky jsou prodávány obchodníkům, přičemž podnikatel se nikdy nedostává do styku s vězni.

I v druhé věznici (švýcarská věznice) odsouzení pracují v obdobných řemeslech, avšak zisk jde ve prospěch nejen věznice, ale i obce a pilnější a poslušní vězni mohou být odměňováni.

V těchto věznicích se již také uplatňuje diferenciací vězňů, kterou též prosazuje a uplatňuje F.J.Řezáč.

Diferenciací vězňů byla možná také díky novému pojetí trestního práva té doby, kde zaznamenáváme odklon od práva pocházejícího ze středověku a začíná se posuzovat nejen čin samotný, ale také jeho pachatel. Nastupují trendy individuálního posuzování trestných činů, trest přestává být odvetné – zastrášovacím opatřením a stále více je věnována pozornost osobnosti pachatele.

Podobně jak popisuje F.J.Řezáč se začíná vyvíjet vězeňství ve všech vyspělých zemích.

2.6.2 Současný stav zaměstnávání odsouzených v České republice

Současným cílem práce vězňů je její smysluplnost, měla by realizovat výchovné cíle a umožnit odsouzenému zvýšení kvalifikace, kterou by mohl využít po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody do občanského života.

Při současné legislativní úpravě, jak hovoří zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonech, je **odsouzený ve výkonu trestu povinen pracovat**, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným, nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým. Řád výkonu trestu (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, v platném znění) dále rozšiřuje kritéria pro pracovní nezařaditelnost na odsouzené starší 65 let.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pokud je práci schopnému odsouzenému přidělena práce, je povinen pracovat. Bohužel se v současné době nedaří zprostředkovat zaměstnání pro všechny práce schopné odsouzené. **Dle statistik VS ČR bylo v roce 2005 průměrně zaměstnáno 45,07% (46% v roce 2004) tj. 5995 (5683 v roce 2004) práce schopných odsouzených (Ročenka VS ČR za rok 2005, 2004).**

Autor práce je zaměstnán ve Věznici Stráž pod Ralskem jako inspektor dozorčí služby. Z tohoto důvodu se v práci budou objevovat srovnání statistických a jiných údajů souhrnných za celou VS ČR a výstupů Věznice Stráž pod Ralskem.

Ve Věznici Stráž pod Ralskem byla zaměstnanost v roce 2005 průměrně 51,94% (52,2% v roce 2004) tj. 409 (394,1 v roce 2004) práce schopných odsouzených (Ročenka VS ČR za rok 2005, 2004).

Vyvstává tady otázka: Jaké jsou důvody toho, že se nám nedaří zprostředkovat práci pro více odsouzených?

Dnes, v demokratické společnosti, kde prakticky neexistují fungující státní podniky, které byly schopné zaměstnávat stovky odsouzených, se stále hůře hledá jakákoliv práce pro odsouzené. V soukromém podnikatelském sektoru se opravdu hledá obtížně. Na trhu práce není moc firem, které by byly ochotné zaměstnávat odsouzené, důvodů mají několik: strach z odsouzených, renomé firmy, kvalita práce, obava z krádeží, stávající zaměstnanci nebudou ochotni pracovat s odsouzenými, nezaměstnanost atd.

Zaměstnávání odsouzených je palčivým problémem VS ČR. V nedávno publikované práci – Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, kterou vydalo Generální ředitelství VS ČR je otázka zaměstnávání odsouzených také řešena. V kapitole strategické cíle je jako jeden z bodů k naplnění filozofie výkonu trestu odnětí svobody tento bod: *„Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězňů, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.“* V tomto aktuálním dokumentu se k řešené problematice na některých místech autoři vracejí, konstatují: *„že většina práceschopných odsouzených nemá možnost pracovat. Zaměstnanost vězňů v posledních letech kolísá mezi*

40 – 50%. Tento stav lze hodnotit jako nepříznivý a jedním z prioritních úkolů bude zvýšit výrazně počet pracovních míst pro odsouzené, příp. obviněné. K tomu bude nezbytné rozšiřovat kvalifikaci vězňených osob a současně hledat další příležitosti k zaměstnávání jak vně, tak uvnitř vězeňských objektů. Důležité bude též hledat odbyty pro výrobky vězeňské služby. Cesty k realizaci záměrů v oblasti zaměstnávání lze spatřovat v aktivním využívání spolupráce veřejného a soukromého sektoru, v metodách dlouhodobého uvěřování a v možnostech připojení se k programům spolufinancovaných Evropskou unií.

Strategickým cílem VS ČR je do roku 2015 zvednout procento zaměstnanosti alespoň na 60%, ať už se početní stav vězňených osob bude ubírat jakýmkoliv směrem. Hlavní podmínkou k dosažení oněch 60% je výstavba nových pracovišť a zajištění odbytu produktů (úprava legislativy – státní orgány a instituce, by měly povinnost upřednostňovat tyto produkty).

Domníváme se¹, že změna legislativy je na místě. Ovšem neomezili bychom ji na pouhou povinnost upřednostňování odběru produktů vyrobených v režii VS ČR státními organizacemi. Ale i na zadávání zakázek jednoduché výroby, kompletace, balení výrobků či jiné vhodné práce pro odsouzené, nejen státními organizacemi, ale i pro firmy ze soukromého sektoru, které kupříkladu využívají tzv. investiční pobídky, slevy na daních apod., nebo mají nadnárodní charakter. Kritéria, jaké firmy by měly povinnost zadávat výrobu VS ČR, by se dala jistě nastavit i lépe, spravedlivěji, například dle obrátu firmy, či počtu zaměstnanců, to by záleželo na zákonodárcích.

Typů vhodné práce je nepřehledné množství, existuje mnoho druhů práce, která není mezi lidmi příliš populární, ale je vhodnou prací pro odsouzené, například třídění odpadů, čištění kanalizace, jímek, úklid veřejných prostor, odklizení sněhu, kopáčské práce v místech, kde není možno použít techniku atd., toto je výčet jen nepatrného množství práce, kterou mohou vykonávat nekvalifikovaní lidé i bez delšího zaškolování, a tudíž jsou tyto práce vhodné pro odsouzené.

Na tomto místě je vhodné uvést statistiku VS ČR ohledně zaměstnávání odsouzených v roce 2005. Nutno dodat, že do statistik zaměstnaných jsou zahrnuti i frekventanti různých rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů včetně studentů odborných učilišť VS ČR.

¹ Autor práce se s tímto ztotožňuje.

Tab. č. 1 – Zaměstnávání odsouzených v roce 2005

Poř. číslo	Vazební věznice a věznice	Průměrný denní počet odsouzených			Reálná zaměstnanost odsouzených v %	Průměrný hodinový výdělek pracujícího odsouzeného v Kč/hod
		Celkem	Zahrnutých v evidenci zaměstnávání	Celkem zaměstnaných		
1	Bělušice	618	499	143	28,67	29,86
2	Brno	285	98	96	97,95	29,72
3	Břeclav	55	21	21	100,00	33,97
4	České Budějovice	122	53	53	99,90	29,79
5	Drahonice	200	171	84	48,99	27,14
6	Heřmanice	771	691	130	18,78	29,95
7	Horní Slavkov	786	761	257	33,73	23,06
8	Hradec Králové	215	129	84	65,30	29,88
9	Jiřice	632	526	137	26,03	28,59
10	Karviná	156	61	47	76,59	27,72
11	Kuřim	573	499	190	38,08	31,36
12	Kynšperk nad Ohří	429	386	238	61,74	23,01
13	Liberec	235	168	56	33,06	29,89
14	Litoměřice	95	48	25	53,55	30,94
15	Mírov	354	314	175	55,66	43,60
16	Nové Sedlo	473	399	105	26,19	27,14
17	Odolov	281	255	168	65,88	25,45
18	Olomouc	124	77	66	86,08	30,11
19	Opava	420	343	194	56,52	27,24
20	Oráčov	491	448	175	39,18	25,56
21	Ostrava	202	52	49	93,39	29,36
22	Ostrov	716	657	173	26,37	25,81
23	Pardubice	542	307	159	51,72	32,08
24	Plzeň	1 047	922	417	45,27	36,95
25	Praha - Pankrác	491	249	222	89,00	30,47
26	Praha - Ruzyně	204	120	119	99,19	30,32
27	Příbram	767	573	226	39,41	29,22
28	Rýnovice	570	526	312	59,31	27,38
29	Stráž pod Ralskem	840	788	409	51,94	40,41
30	Světlá nad Sázavou	391	319	148	46,39	28,73
31	Teplice	29	19	19	99,87	29,93
32	Valdice	1 269	1234	783	63,49	29,83
33	Vinařice	978	961	141	14,66	27,07
34	Všehrady	565	525	293	55,92	25,02
35	Znojmo	196	103	81	78,60	28,05
Celkem		16 122	13 302	5 995	45,07	30,33

2.6.3 Možnosti a oblasti pracovní činnosti ve věznicích v České republice

VS ČR orientuje pracovní aktivity vězňů především do těchto oborů:

- kovovýroba;
- dřevovýroba;
- výroba nábytku;
- šití oděvů;
- kompletace a balení výrobků;
- tisk a knižní vazba a
- praní prádla.

To jsou hlavní okruhy v nabídce práce pro odsouzené, každá z věznic nabízí i další možná uplatnění.

2.7 Druhy pracovišť odsouzených ve věznicí Stráž pod Ralskem

2.7.1 Vnitřní provoz

Jde o pracoviště, na nichž pracují odsouzení v rámci vlastního režijního provozu věznice. Odsouzení vykonávají práce dílenské, jako jsou práce zámečnické, malířské, truhlářské, instalatérské a jiné odborné profese. Na tyto práce jsou vybíráni odsouzení s konkrétní odborností, tj. jsou vyučeni v příslušném oboru. Mezi další práce v rámci zajištění vlastního provozu věznice můžeme zařadit jednoduché stavební práce, práce na úseku stravování, v opravě vězeňských oděvů a obuvi a provádění běžného úklidu v areálu věznice. Takto je zaměstnáváno v souvislosti s ročním obdobím 50 až 60 odsouzených.

2.7.2 Vnitřní pracoviště

Věznice Stráž pod Ralskem má k dispozici poměrně velké výrobní prostory, jejichž plocha čítá více jak 2000 m². Sama věznice neprovozovala a ani neprovozuje v těchto prostorách svou vlastní výrobní činnost. Vedením věznice bylo rozhodnuto o pronájmu prostor podnikatelským subjektům, které zaměstnávají odsouzené. V těchto prostorách byl v minulosti vyráběn ku příkladu toaletní papír a dámské toaletní potřeby, byly zde opracovávány drobné kovové odlitky. V současné době má celý komplex, o třech nadzemních a jednom podzemním podlaží, pronajatý firma zabývající se kompletací kabelových svazků pro osobní automobily. Práce zde probíhají v třísměnném provozu a je zde zaměstnáváno cca. 180 odsouzených. Pracoviště je na vysoké technické úrovni a mezi odsouzenými je o práci v tomto provozu veliký zájem. Průměrný výdělek na tomto pracovišti se pohybuje okolo 9.000,-Kč za měsíc.

2.7.3 Vnější pracoviště – pracoviště bez přímého střežení

V současné době pod hlavičkou Věznice Stráž pod Ralskem je takovýchto pracovišť zřízeno deset. **Specifikem těchto pracovišť je skutečnost, že odsouzení pracují mimo areál věznice a jsou pouze pod dohledem pověřeného příslušníka.** Odsouzení se pohybují ve vymezeném prostoru samostatně a vykonávají různé práce ve stavebnictví, strojírenství, potravinářství, kovovýrobě a sklářství. Na těchto pracovištích pracují odsouzení, kteří prošli přísným výběrem stanovené zařazovací komise. Většinou se jedná o odsouzené zařazené k výkonu trestu ve věznici s dozorem, ale najdou se i výjimky zařazené ve věznici s ostrahou.

Zařazování odsouzených do práce se provádí na základě smlouvy mezi věznicí a firmou o zařazení odsouzených do práce, ve které se uvedou vzájemné vztahy. Jelikož jsou pracoviště mimo věznici, firma musí zajistit dopravu z věznice na pracoviště a zpět na svoje náklady. Doprava se uskutečňuje v souladu s předpisy o hromadné přepravě osob. Dále firma odpovídá za vybavení pracoviště odsouzených šatnou, umývárnu a WC. O předpisech ochrany zdraví a bezpečnosti při práci a protipožárních předpisech proškoluje firma, která je také povinná poskytnout osobní ochranné prostředky.

V nestřežených pracovištích jsou odsouzení zaměstnáváni v těchto profesích:

- výroba cihlářského zboží
- zpracování zelí
- výkopové a zednické práce
- balení a skladování sklářských výrobků
- úklidové práce v administrativních budovách
- odklizení sněhu na fotbalových stadionech
- třídění kovového šrotu
- výroba kovových odlitků

2.8 Způsob výběru a zařazování odsouzených do práce

Výběr a zařazování odsouzených je prováděn dle NGR VS ČR č. 4/2001, o výběru a zařazování odsouzených na nestřežená pracoviště a povolování volného pohybu při plnění pracovních úkolů, v platném znění. A též samozřejmě dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999, řád výkonu trestu.

Věznice zajišťuje zařazování odsouzených do práce odpovídající jejich zdravotní způsobilosti s přihlédnutím k jejich odborným znalostem a dovednostem.

Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, vlastní výroby nebo podnikatelské činnosti, anebo smluvně u jiných subjektů. Mezi věznicí a jiným subjektem se uzavírá smlouva, na jejímž základě se uskutečňuje zařazování odsouzených do práce. Jsou v ní stanoveny podrobnější podmínky, za nichž budou odsouzení pracovat, jako je potřebná doba k zaškolení pracovníků, typ práce, hygienické podmínky, bezpečnostní podmínky (zde se jedná o bezpečnost práce), požární předpisy atd. Existují též práce, které jsou pro odsouzené zakázány, jimi jsou práce s výbušninami a práce s omamnými nebo psychotropními látkami nebo jedy.

Je též nutné podotknout, že k výkonu práce u jiného subjektu, jehož většinovým vlastníkem není stát, je třeba souhlasu odsouzeného, jenž musí být učiněn písemně. Pokud odsouzený odmítne u takového subjektu pracovat, nelze jeho jednání považovat za odmítání práce a nelze jej za toto sankcionovat. Ostatní odmítání práce odsouzeným (který již byl zařazen do práce), je závažným porušením povinností odsouzeného, za něž je zpravidla takovýto odsouzený sankcionován uložením kázeňského trestu. V době, kdy měl odsouzený pracovat, ale z důvodu odmítnutí nepracuje je umístěn odděleně od ostatních odsouzených a neumožní se mu zájmová činnost včetně sledování televizního a rozhlasového vysílání.

Návrh na zařazení odsouzeného na nestřežená pracoviště či k povolení volného pohybu zpravidla předkládá vychovatel příslušného odsouzeného. Spolu s žádostí předkládá hodnocení plnění programu zacházení.

Rozhodnutí o zařazení či nezařazení odsouzeného na nestřežená pracoviště (pracoviště s volným pohybem – odsouzení do věznice s dohledem či dozorem) rozhoduje vždy ředitel věznice na základě rozhodnutí odborné komise, která je složena z vedoucího oddělení výkonu trestu (vedoucího výkonu trestu a vazby), speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka, vedoucího oddělení vězeňské a justiční stráže, vedoucího oddělení prevence a stížností, popřípadě dalšími zaměstnanci věznice, které určí ředitel věznice. Tato komise se schází zpravidla 2x týdně, obsazuje volná pracovní místa, o kterých ji informuje ekonomické oddělení. Při návrhu pracovního zařazení se bere na zřetel délka trestu, pedagogicko-psychologická charakteristika, zdravotní klasifikace, momentální zdravotní stav odsouzeného, jeho kvalifikace a v neposlední řadě též výše dlužných pohledávek (zejména výše výživného na nezaopatřené děti).

Již zařazení odsouzení, se zpravidla rozdělují do pracovních skupin, vedoucího těchto skupin určuje ředitel věznice (nebo jím pověřený zaměstnanec oddělení výkonu trestu). Odsouzení se do pracovních skupin zařazují a přeřazují v souladu s účelem výkonu trestu (rozhoduje ředitel věznice).

Pro odsouzené, kteří k tomu mají schopnosti, se organizují odborná školení zaměřená na zvyšování jejich kvalifikace. Zpravidla jednou za měsíc organizuje

odpovědný pracovník zaměstnavatele porady zaměřené na řešení problematiky organizace práce a plnění pracovních úkolů.

2.8.1 Rozúčtování pracovních odměn odsouzených

Rozúčtování pracovních odměn odsouzených se provádí dle NGRŽ VS ČR č. 48/2000 o odměňování odsouzených osob zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, v platném znění.

Odsouzeným dle zákona o VTOS přísluší odměna za vykonanou práci, vládou je stanovena výše odměny a podmínky pro její poskytování.

Odsouzení se řadí dle druhu vykonávané práce do tří základních skupin odměňování. Do těchto skupin se odsouzení řadí též podle stupně kvalifikace. Odměna v I. skupině v současné době činí 4.500,- Kč, v II. skupině 1,5 násobek a v III. skupině 2 násobek odměny pro I. skupinu. Do II. skupiny se odsouzený zařadí, pokud splňuje potřebnou odbornou kvalifikaci. Do III. skupiny základní složky odměny se zpravidla zařazuje odsouzený, u kterého se vyžaduje kvalifikaci vyšší než úplné střední vzdělání nebo vyšší než úplné odborné vzdělání.

Odsouzenému, který je zařazen do takové práce, kde jsou vyžadovány či předepsány určité normy plnění spotřeby práce, věznice stanoví výši základní složky odměny v závislosti na míře plnění těchto norem.

Pracovní doba odsouzených je stejná jako u jiných zaměstnanců. Délka stanovené pracovní doby je zákonná pracovní doba a pro odsouzené činí:

- v třísměnném a nepřetržitém režimu práce 37,5 hodiny;
- ve dvousměnném režimu práce 38,75 hodiny;
- na ostatních pracovištích v pětidenním pracovním cyklu 40,00 hodin.

O rozvržení stanovené pracovní doby, jakož i o směnnosti na pracovištích rozhoduje ředitel věznice. Ten může rozhodnout i o nerovnoměrně rozvržené pracovní době.

Odsouzeným též náleží příplatky za přesčas, za práci ve svátek, za práce prováděné v noci, za práce ve ztíženém a zdraví škodlivém pracovním prostředí, za řízení určité svěřené pracovní skupiny či úseku práce, za vyšší pracovní výkon.

Na konci každého zúčtovacího období odpovědný zaměstnanec věznice zpracuje výkaz odpracovaných hodin a výše hrubé pracovní odměny, včetně všech příplatků. Tento se předkládá odsouzenému k seznámení a podpisu.

Do pracovní doby se nepočítá úklidová a další obdobná činnost potřebná k zajištění každodenního provozu věznice, kterou provádějí zpravidla všichni odsouzení, a pracovní terapie, pokud je součástí programu zacházení; tyto práce jsou odsouzení povinni provádět bez nároku na pracovní odměnu a nesmějí být nařizeny na úkor doby nutné k odpočinku odsouzených.

2.9 Možnosti doplnění vzdělání pro odsouzené

Nejprve stručně k historii vzdělávání ve vězeních. V šedesátých letech minulého století se začínaly organizovat v tehdejších (od roku 1965) nápravně výchovných ústavech ministerstva spravedlnosti (NVÚ) pro odsouzené různé formy vzdělávání (do roku 1965 jen Nápravná zařízení – NZ). Snahy organizovat v NVÚ různé formy vzdělávání byly završeny nabytím účinnosti zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tento zákon umožnil, aby odsouzený s ohledem na své schopnosti, věk a délku trestu získal základní nebo i vyšší vzdělání nebo se zúčastnil dalších forem vzdělávání. Ovšem naplňování této části zákona v praxi se ukázalo jako obtížné, zejména ve vztahu k budoucímu uznání získaného vzdělání.

Odsouzení byli zařazováni do kvalifikačních kurzů, které organizovaly závodní školy práce těch organizací, pro které pracovali. Úspěšní absolventi získávali průkaz odborné kvalifikace a dle výsledku závěrečné zkoušky jim bylo přiznáno zvýšení kvalifikační třídy.

Kurzy pro doplnění základního vzdělání, kurzy zvláštní školy a odborná výuka mladistvých probíhaly ve spolupráci s odbory školství národních výborů a patronátními základními školami nebo závodními školami práce.

České vězeňství však stále nebylo schopno poskytnout odsouzeným vzdělání ve vlastním školském zařízení, které by bylo součástí výchovně vzdělávací soustavy, a tudíž by získané vzdělání bylo uznáno i v budoucnu.

Významnou změnu přinesl zákon ČNR č. 77/1978 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. Dle tohoto zákona Ministerstvo školství stanoví v dohodě s Ministerstvem spravedlnosti postup při zabezpečování vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

Odborné vzdělávání se realizovalo v těchto formách:

Učební obory s vydáním výučního listu.

Organizace této formy vzdělávání byla velice náročná a přinášela řadu problémů především v tom, že se nedařilo organizačně provázat zaměstnávání odsouzených s učebním oborem.

Zaučení s vydáním záučního listu – osvědčení.

Zvýšení kvalifikace formou kurzů u vyučených odsouzených, kteří pracovali delší dobu na jednom pracovišti.

Zaškolovací a doškolovací kurzy a kurzy technického minima v souvislosti se začleňováním odsouzených do pracovního procesu po nástupu výkonu trestu odnětí svobody.

Další posun v oblasti vzdělávání odsouzených přinesl zákon č. 14/1978 Sb., kterým došlo k závažné přestavbě systému základních a středních škol. To byl impuls k zahájení jednání mezi tehdejší správou Sboru nápravné výchovy a Ministerstvem školství. Ve smyslu nových školských předpisů byla vytvořena vzdělávací instituce pro občany nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, která byla řádně zaregistrována v síti školských institucí a měla mít i potřebné pravomoci.

V roce 1981 byla zřízena pracovní komise pro zavedení nového způsobu vzdělávání v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. Výsledkem práce komise bylo navržení zásad postupu pro vytvoření výchovně vzdělávacího systému v podmínkách vězeňství. Jednalo se o tyto okruhy:

- začlenění středního odborného učiliště do struktury škol;
- zajištění učitelů a mistrů odborné výchovy;
- vybavení a údržba učeben, zajišťování učebnic a školních potřeb;
- vypracování organizačního řádu podle zásad vydaných ministerstvem školství;
- obsah a organizace vyučování v souladu s obecnými předpisy ve školství;
- organizace kurzů pro doplnění učiva jednotlivých ročníků základní devítileté školy, základní školy a zvláštní školy;
- studium při zaměstnání odsouzených osob starších 18 let v učebních oborech;
- krátkodobé kurzy vybraných vzdělávacích předmětů (matematika, český jazyk atd.).

Dalšími mezníky v rozvoji vzdělávání se staly roky 1982 a 1983, kdy se počítalo se zřízením Školských vzdělávacích středisek a zavedením zkušební výuky ve vybraných věznicích. Ve druhé polovině roku 1982 došlo ke zřízení místně odloučených pracovišť SOU v NVÚ Rýnovice, Pardubice, Libkovice, Opava a Plzeň.

Dnem 1. července 1983 Ministerstvo školství ČSR vydalo rozhodnutí č.j.2006-37/83-220 o zařazení Středního odborného učiliště Sboru nápravné výchovy do sítě školských zařízení.

Zásadní změny ve společnosti přivedly sice do českého vězeňství humanizaci podmínek výkonu trestu odnětí svobody, ale určitá nekonceptnost, dočasné podcenění a nerespektování zavedeného systému vzdělávání přineslo mnoho problémů, které bylo v následném období nutno řešit. Pro pracovníky, kteří se podíleli na vzniku SOU v letech 1982 – 1983 a kteří organizačně a personálně střední odborné

učiliště budovali, byl dočasný nezáměr o vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody zklamáním. Postupně se však situace stabilizovala a v souladu s novou koncepcí vězeňského systému v České republice se oblast vzdělávání odsouzených začala zlepšovat. V roce 1990 byly zpracovány koncepční záměry pro oblast vzdělávání odsouzených, které vycházely z Evropských vězeňských pravidel. Hlavní záměry byly následující:

- udělit vzdělávání stejný statut jako pracovní činnosti;
- realizovat vzdělávání ve všech věznicích;
- zřizovat kurzy pro získání nebo rozšíření kvalifikace;
- realizovat vzdělávání v rozsahu základní, případně zvláštní školy;
- rozšiřovat a modernizovat nabídku učebních oborů.

Současný stav zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, obecně umožňuje odsouzeným, u nichž jsou pro to předpoklady vzhledem k jejich schopnostem, věku a délce trestu, aby získali základní nebo i vyšší vzdělání nebo se zúčastnili dalších forem vzdělávání.

Zákon o státní správě a samosprávě ve školství (č. 564/1990 Sb.) uvádí v § 12 odst. 5, písmeno a), že Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (Ministerstvo školství) stanoví v dohodě s Ministerstvem spravedlnosti České republiky (Ministerstvo spravedlnosti) způsob vzdělávání občanů ve výkonu trestu odnětí svobody. Podle dohody zajišťuje vzdělávání po obsahové stránce Ministerstvo školství a po stránce organizační Ministerstvo spravedlnosti. Dohoda dále upravuje základní skladbu vzdělávacích aktivit, a to na vzdělávání v rozsahu základní školy, zvláštní školy, učebních oborů, zvláštních učebních oborů a učebních oborů s upravenými učebními plány. Umožňuje i další formy vzdělávání ve spolupráci s jinými resorty. Realizaci vzdělávání má zajišťovat Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště, zřízené jako jedna právnická osoba a zařazené do sítě středních škol v České republice.

K naplnění stanoveného způsobu vzdělávání odsouzených bylo SOU zřízeno Nařízením ministra spravedlnosti České republiky č. 1/1994. Střední odborné učiliště tak navázalo na činnost původního učiliště, které fungovalo ve vězeňství od roku 1983.

Vzhledem k tomu, že vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody je specifickou záležitostí, rozhodlo Ministerstvo školství o udělení výjimky, dle které se od 20. 6. 1996 řadí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště do sítě škol, předškolních a školských zařízení České republiky. SOU je tedy zřízeno jako jedna škola, která sdružuje tři typy škol.

Střední odborné učiliště VS ČR má svá odloučená pracoviště v šesti věznicích, jsou to: Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice, Všehrady.

Nabízejí třináct učebních oborů v délce studia, ať už denního, či nočního, dva roky a třicet kurzů s různou délkou studia a formou zakončení. SOU je složeno ze tří typů škol, Střední odborné učiliště (pro úspěšné absolventy základních škol), Učiliště (pro žáky, kteří ukončili základní školu v nižším ročníku než devátém, nebo ti, kteří nedokončili úspěšně devátý ročník) a Odborné učiliště (pro žáky se zvláštní školou, kteří mají upravené osnovy). Jedním z neakreditovaných kurzů VS ČR je kuchařský kurz pořádaný pro potřeby VS ČR ve věznici Znojmo.

Na vzdělávání odsouzených se mimo SOU VS ČR podílí všechny věznice v České republice, jsou zde vedeny různé vzdělávací aktivity typu kurzů cizích jazyků, občanské výchovy, právního minima, společenského chování atd. Takto se ve VS ČR vzdělává zhruba každý šestý odsouzený.

VS ČR tedy nabízí možnost doplnění si základního vzdělání, je možnost vystudovat učební obor, existují též specializované kurzy. Toto nabízí ve vlastních zařízeních. Dále je schopna vycházet vstříc i odsouzeným, kteří chtějí studovat střední školu nebo i školu vysokou.

2.9.1 Program zacházení

Terminologie pochází přímo z Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti číslo 345/1999, kterou se vydává řád výkonu trestu. Program zacházení by se dal též nazvat strategií postupu k zdárné resocializaci odsouzeného, vhodnou volbou „léčebných metod a medikamentů“. „Medikamenty“, čili prostředky programu zacházení jsou:

- pracovní aktivity (rozumí se jimi zaměstnávání, potřebná každodenní práce k zajištění chodu věznice a pracovní terapie);
- vzdělávací aktivity (jimi jsou vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm VS ČR, vzdělávání vedené zaměstnanci oddělení výkonu trestu – kroužky apod., vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol ČR);
- speciální výchovné aktivity (terapie – sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie, sociálně právní poradenství atd.);
- zájmové aktivity a
- oblast utváření vnějších vztahů.

Při výběru konkrétních nabídek aktivit pro konkrétního odsouzeného se postupuje na základě komplexní zprávy. Odsouzený je seznámen s nabídkou pro něj vhodných programů, vybere-li si nějaký z nabízených programů, stvrdí toto podpisem. Konečný výběr programu zacházení pro konkrétního odsouzeného schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce. Při nabídce alternativ programů je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzeného a obsahují prvky sebeobsluhy. Pokud si odsouzený nezvolí některou z navržených alternativ programu zacházení, zúčastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem. Jeho základ tvoří pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.

Naplnění či nenaplnění cílů programů zacházení se hodnotí v pravidelných intervalech. Při tomto se může program dále upravovat a aktualizovat, na čemž se podílí i sám odsouzený. Hodnocení úspěšnosti programu zacházení je základním podkladem

pro návrh na přerazení v rámci vnitřní i vnější diferenciaci odsouzeného (tzn. přerazení do jiného typu věznice A - D nebo jiné prostupné skupiny I. – III.).

Kromě aktivit zařazených do programu zacházení mohou odsouzení využívat vězeňské knihovny, odebírat tiskoviny, sledovat televizní a rozhlasové vysílání atd.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíl sociálního šetření

Snahou bylo zjistit postoje a názory na problematiku zaměstnávání odsouzených u dvou skupin obyvatel. Poté na základě získaných informací konstatovat platnost či neplatnost stanovených hypotéz.

Celé sociální šetření bylo zaměřeno na dvě skupiny obyvatel České republiky. Základní rozlišení bylo dáno současnou situací každého jednotlivce, a to zda je ve výkonu trestu odnětí svobody nebo není. Tyto dvě skupiny se výrazně liší.

V první skupině se jedná o odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Jsou to osoby odsouzené za trestný čin a v současné době jsou izolováni od běžného civilního života. Tito lidé, s určitým stupněm protispolečenského chování, nedokáží ve větší či menší míře dodržovat a respektovat dané normy platné pro danou populaci. Přičemž míra porušování společenských norem se odráží v délce jejich trestu. Pravděpodobně se u nich, vzhledem k jejich dosavadnímu způsobu života, projeví zvýšený důraz na preferování vlastních potřeb a kritika, popřípadě odmítání státem řízených složek pomoci.

Ve druhé skupině jsou začleněny osoby, které nemají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody. U těchto osob nebyl zaznamenán konflikt se společenskými normami a je tedy odůvodněné u nich předpokládat bezproblémové začlenění ve společnosti. V této skupině se pravděpodobně projeví neznalost dané problematiky, protože se s ní nikdy nesetkaly a na straně druhé je u nich předpoklad značného ovlivnění médií.

Jako náročnější se zde z dosavadních praktických poznatků jeví práce s odsouzenými.

Praktická část byla zpracována v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.

3.2 Charakteristika vyšetřovaných souborů

První vyšetřovaná skupina se skládá z osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Tuto označíme písmenem A.

Pro ni je charakteristické, že **popisovaná problematika je na ní uplatňovaná** a právě osobám v ní obsaženým má pomoci v opětovném začlenění do společnosti. Tyto osoby určitým způsobem nerespektují společenské normy a v důsledku toho je na ně uvalen trest odnětí svobody. Je u nich patrná preference vlastních zájmů na úkor druhých – ideál osobního úspěchu za každou cenu. Díky pobytu ve vězení, ve většině případů neojediněném, a znalostem této problematiky se zde dokáží lépe orientovat oproti druhé skupině.

Jednotlivé osoby obsažené v této skupině pochází z rozdílných společenských a sociálních skupin a poměrů. Páchaná trestná činnost je u nich také rozdílná, ovšem výrazně převažuje trestná činnost majetková. Je zde zvýšený výskyt poruch osobnosti a poruch chování, které se projevují v kontaktu s okolním světem a jsou výraznou překážkou v jejich resocializačním procesu. Věkově jsou ve sledovaném vzorku začleněny všechny kategorie a to od 20 do 50 let. Sociální šetření nezahrnovalo mladistvé odsouzené, na které je již v rámci trestního řízení brán zvláštní zřetel. Taktéž do sociálního šetření nebyly zahrnuty odsouzené ženy, neboť jejich podíl na vězeňské populaci je malý, např. k 31.12.2005 bylo v Českých věznicích 741 odsouzených žen což jsou 4,6 % vězeňské populace (Ročenka VS, 2005, s. 13). Skupinu můžeme rozdělit na odsouzené s prvním pobytem ve věznici, kterých zde bylo obsaženo 18 a odsouzené, kteří jsou ve věznici již minimálně podruhé, těchto zde bylo obsaženo 32.

Při samotné práci s touto skupinou bylo obtížné získat její důvěru. Odsouzení z velké části již z principu odmítají spolupráci s příslušníky Vězeňské služby nad rámec svých povinností (autor této práce je zařazen jako inspektor dozorčí služby na úseku výkonu trestu ve věznici Stráž pod Ralskem) a případně mají snahu za svoji spolupráci vyžadovat odměnu. Proto byli při distribuování dotazníků přizváni na pomoc vychovatelé a sociální pracovníci věznice, kteří požívají větší důvěry odsouzených.

Samotné sociální šetření probíhalo ve věznici Stráž pod Ralskem, zde je třeba zdůraznit, že vedení věznice se k žádosti o povolení výzkumu postavilo kladně a bez výhrad tuto aktivitu povolilo.

Druhá skupina respondentů se skládá z osob žijících v běžném civilním životě a pro účely výzkumu budou označeny písmenem B.

Tato skupina byla pojata jako **laická veřejnost** a z tohoto důvodu nebyli oslovováni lidé pracující v sociální sféře a vězeňské službě.

U těchto lidí je názor na poskytování resocializační péče vytvářen zejména prostřednictvím médií. Je u nich předpoklad malé znalosti této problematiky, částečně ovlivněné strachem z narůstající kriminality. Přičemž se zde pravděpodobně objeví předsudky a názory ovlivněné neznalostí, popřípadě vlastní negativní zkušeností. Je nutné si uvědomit, že tito lidé žijí vlastními životy se svými problémy, které budou nevědomky promítat do situace vězněných osob. Zároveň je tato skupina nejpočetnější a vězněné osoby se po propuštění s ní nejvíce setkávají. Je proto důležité znát její názory a postoje a s těmito počítat v resocializačním procesu odsouzených.

Ve skupině byly obsaženi lidé nejrůznějších profesí a sociálního postavení Českolipského okresu. Věkové rozpětí je od 17 do 60 let, přičemž více jak polovina respondentů je v rozmezí 25 až 45 let. Rozložení mužů a žen hovoří pro ženy a to 30 žen ku 20 mužům.

Při samotné distribuci dotazníků nevznikaly žádné problémy a všichni oslovení dané dotazníky vyplnili.

Pro toto sociální šetření byly důležité jak názory každé zkoumané skupiny zvlášť, tak i jejich vzájemné porovnání. Musíme si také uvědomit, že obě skupiny, ač jsou navzájem velmi odlišné, mají hodně společného. Vycházejí ze stejného sociokulturního prostředí, je na ně uplatňován stejný systém norem apod. Obecně lze také říci, že skupina odsouzených vychází ze skupiny žijících v běžném životě a naopak odsouzení po propuštění z vězení se vrací zpět do běžného života.

3.3 Použitá metodologie a její rozdělení

Jako metoda byla autorem zvolena forma předkládaných nestandardizovaných dotazníků, na které měli respondenti v soukromí písemně odpovídat. Dále byla zvolena vhodná metoda k jejich vyhodnocení.

Samotné dotazníky byly vytvořeny autorem a jsou pro každou skupinu jiné: skupina A viz. **příloha č. 2** a skupina B viz. **příloha č. 3**. V obou dotaznících jsou shodné okruhy otázek. Jsou to ty, u kterých chtěl autor výsledné odpovědi porovnávat. Dále dotazníky obsahovaly otázky určené pouze pro danou sledovanou skupinu, tyto měly za účel zjistit názor skupiny z oblastí, které druhou skupinu nepostihují.

Dotazník byl koncipován jednoduchou formou, přičemž jeho součástí byly i pokyny k jeho vyplnění. Dotazník obsahoval otázky, na něž bylo možné odpovědět pouhým označením již předepsané odpovědi, a to zejména ve stylu „ano – ne - nevím“. Dále zde, pro zjištění vlastních názorů respondentů, byly umístěny otázky, na které bylo nutné odpovědět slovně. Z pohovorů s respondenty vyplynulo, že nebylo složité pochopit význam předložených otázek a zároveň nebyly zaznamenány žádné výhrady k obsahu a rozsahu dotazníku. Sociální šetření bylo založeno na anonymitě a dobrovolnosti a lze tedy důvodně předpokládat, že jednotlivé odpovědi plně korespondují s vnitřním přesvědčením a názorem jednotlivých respondentů.

Při vyhodnocování dotazníků byly v rámci popisné statistiky získané údaje shromažďovány do tabulek a grafů. Pro přesnost jsou zde získaná data, uvedena hlavně v souhrnných počtech jednotlivých druhů odpovědí. Ovšem pro zvýraznění samotných výsledků jsou v textové části uvedeny procentuální hodnoty odpovídající jednotlivým získaným údajům. Autor tímto uspořádáním zamýšlel maximálně znázornit získané odpovědi. Následně bylo pro srovnání obou vyšetřovaných skupin provedeno porovnání získaných hodnot. Přičemž hlavní důraz při vyhodnocování získaných dat byl kladen na údaje, které mohly potvrdit či vyvrátit platnost stanovených předpokladů (hypotéz).

Šlo tedy hlavně o okruh otázek zjišťující zájem o nabízený okruh možného pracovního zařazení, doplnění vzdělání a postoj veřejnosti k této problematice.

3.4 Vyjádření výsledků sociálního šetření

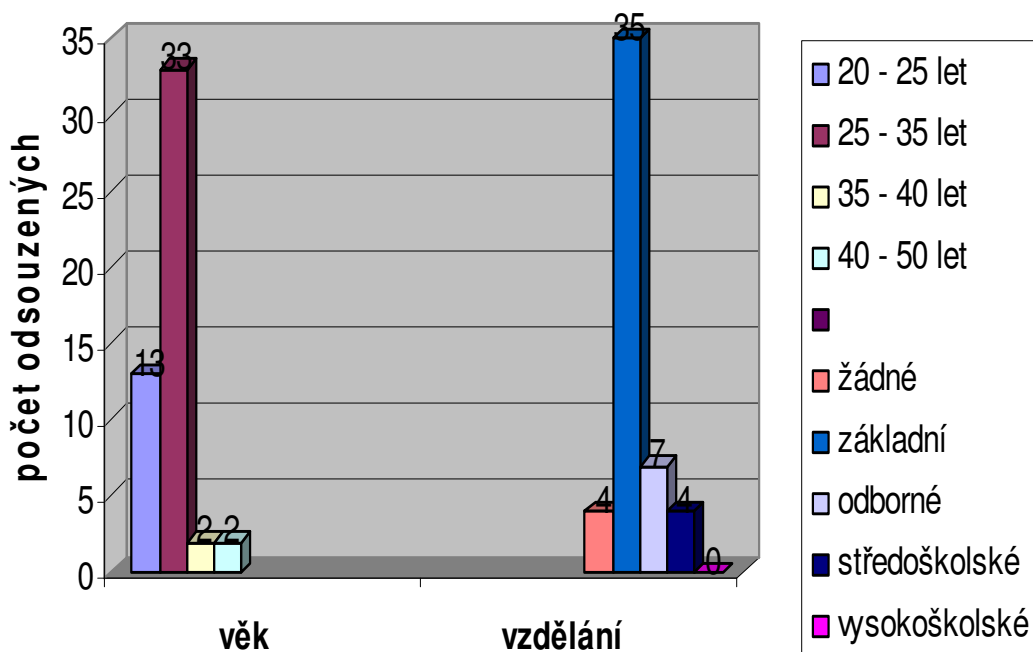
3.4.1 Grafické vyjádření výsledků

Výsledky celého šetření jsou tabulkově a graficky znázorněny, jak zde, tak i v přílohách č.4 až 10 (z důvodu lepší přehlednosti), které jsou součástí této práce.

Zde a v **příloze č.4** nalezneme **odpovědi respondentů skupiny A** na otázky týkající se věku, počtu výkonů trestu odnětí svobody, dobu strávenou ve výkonu trestu odnětí svobody a dosaženého vzdělání.

Graf č.1 nám ukazuje věkové složení odsouzených a jejich odpověď na otázku: „*Jaké je vaše nejvyšší ukončené vzdělání?*“. Tento graf ukazuje, jaké je vzdělanostní a věkové složení odsouzených. Dále je zde obsažena **tabulka č.2**, která udává poměr mezi počtem odsouzení k VTOS a celkovou délkou trestu.

Graf č.1 - věkové a vzdělanostní složení odsouzených k VTOS

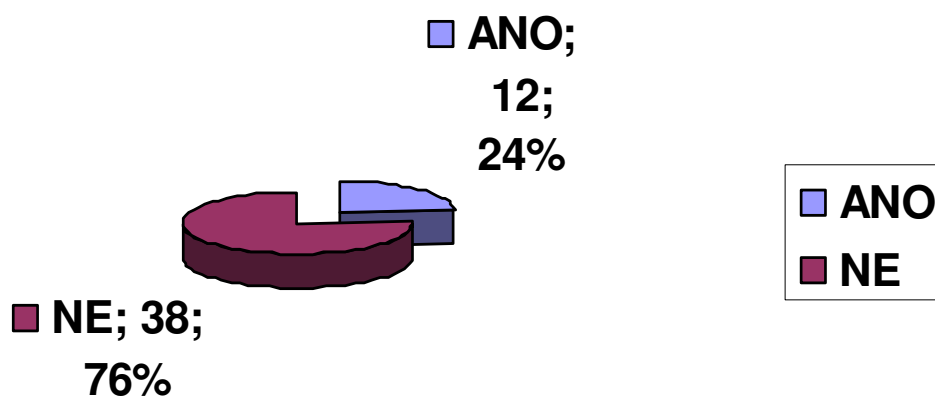

Tabulka č.2 – počet odsouzení do VTOS a délka trestu

Soudně trestán do VTOS	1 x	2 x	3 x	4 x	5 x	8 x
Počet odsouzených	18	26	3	1	1	1
Průměrná délka posledního trestu (v měsících)	11	20	14	18	24	18
Průměrná celková délka trestů (v měsících)	11	28	42	72	84	124

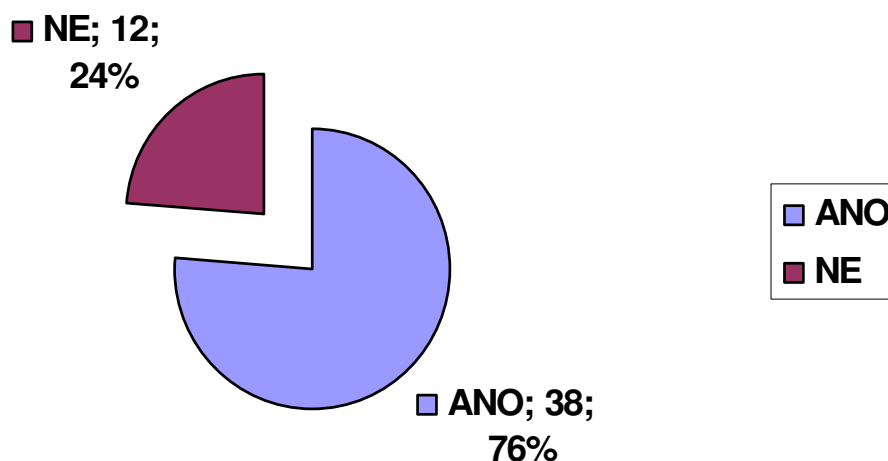
Na tomto místě a v **příloze č.5** ukazujeme zájem odsouzených o vzdělávání a rekvalifikaci. Jde tedy opět o odpovědi respondentů skupiny **A**, které reprezentuje **Graf č.2** a otázka - „*Máte zájem v rámci výkonu trestu o rekvalifikaci, zvýšení či doplnění vzdělání?*“

Graf č.2 - Zájem odsouzených o rekvalifikaci, zvýšení či doplnění vzdělání v rámci VTOS

Následující grafy a tabulka (uvedené též v **příloze č.6**) odpovídají na otázky z dotazníku pro skupinu **A** (odsouzení), konkrétně **otázky č. 6 – 8** (uvedené v **příloze č.2**). Odpovědi jsou zpracovány do **grafů č.3 – 5 a tabulky č.3**. Tyto nám názorně ukazují, kolik odsouzených je schopno práce ve VTOS a u neschopných práce důvod jejich neschopnosti. Dále zda a jak byli před nástupem VTOS zaměstnáni a jestli mají zájem o pracovní zařazení během pobytu ve věznici.

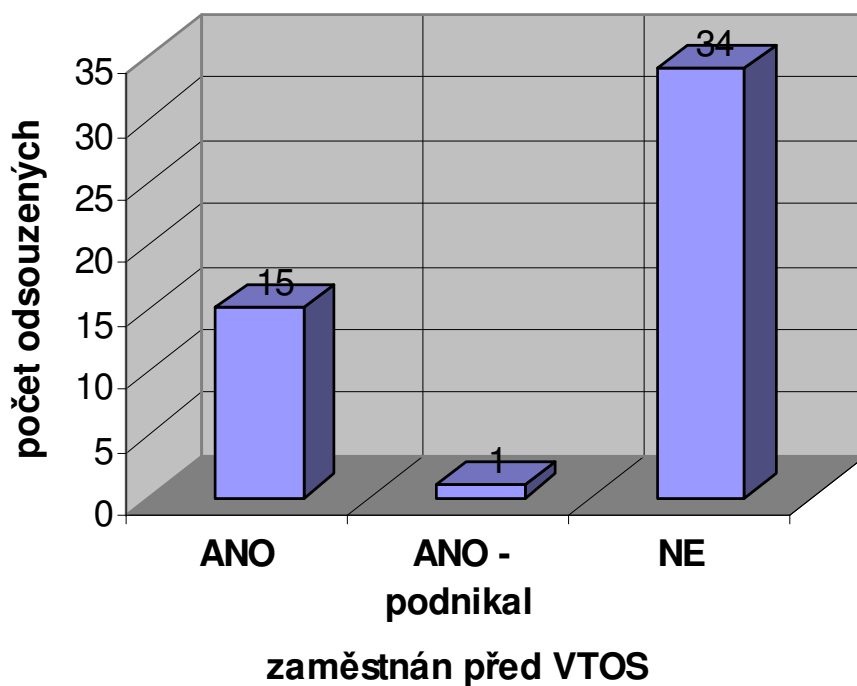
Graf č. 3 - Schopen práce

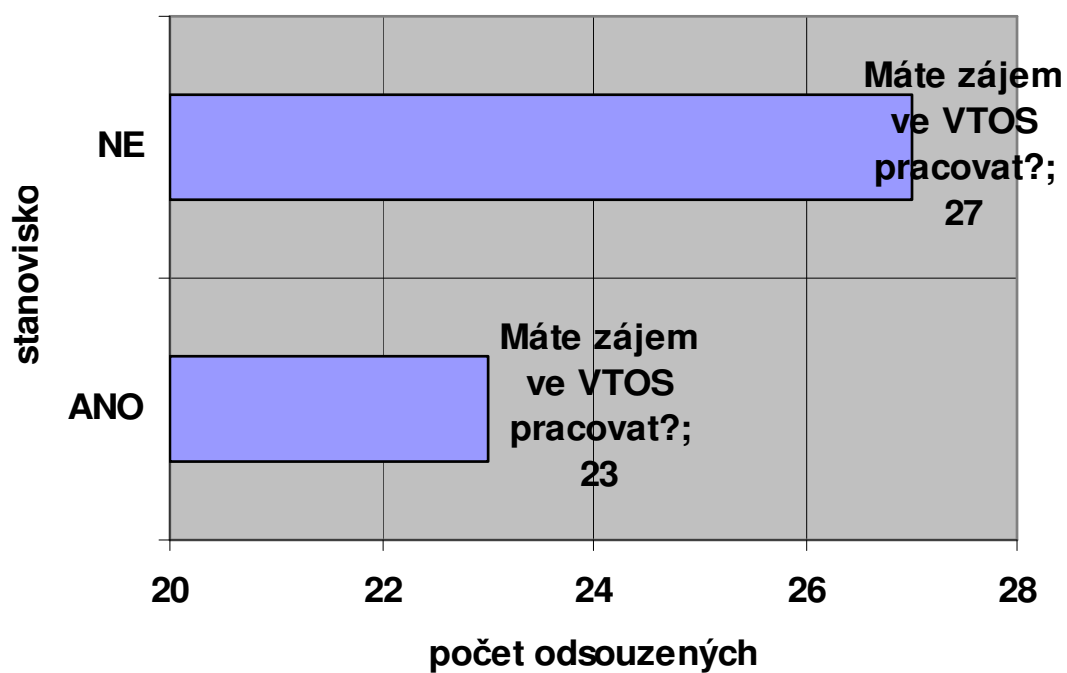
Tabulka č.3 – důvod neschopnosti pracovat

Důvod neschopnosti práce	Dlouhodobá nemoc	Invalidita
Počet odsouzených / Procenta z celku	10/20	2/4

Graf č. 4 - zaměstnání před VTOS

Graf č. 5 - zájem o práci ve VTOS

Příloha č.7 a následující text obznamenuje s odpověďmi respondentů skupiny **A** na **otázky č.9) – 13)** z dotazníku (**příloha č.2**). Odpovědi jsou shrnuty do **tabulek č.4 a 5**, dozvíme se z nich, jaký druh práce a typ pracoviště preferují odsouzení, zda byli seznámeni s výběrem pracovního zařazení ve Věznici Stráž pod Ralskem, domnívají-li se, že tato nabídka je dostatečná, a konečně jsou-li v současné době zařazení mezi pracující či nikoli.

Tabulka č.4 – druh pracovního zařazení a typ pracoviště preferované odsouzenými

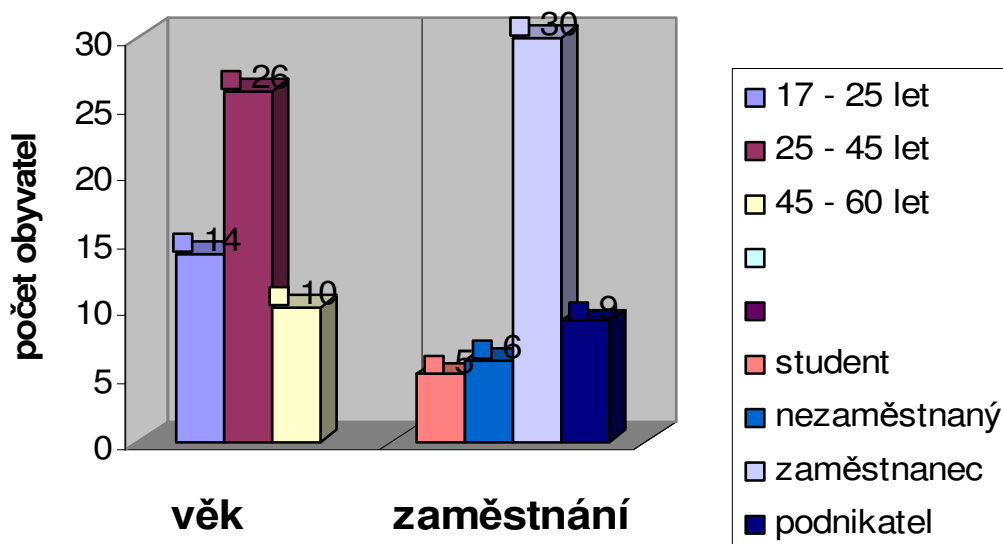
Druh práce	počet odpovědí	%
Fyzicky náročná práce	1	2
Středně těžká manuální práce	2	4
Lehčí manuální práce	20	40
Žádný typ práce	27	54
Typ pracoviště	počet odpovědí	%
Vnitřní provoz	5	10
Vnitřní pracoviště	3	6
Vnější pracoviště střežené/nestřežené	0/5	10
Volné pracoviště	10	20
Žádné pracoviště	27	54

Tabulka č.5 – seznámení s možností pracovního zařazení, dostatečnost nabídky, současné pracovní zařazení

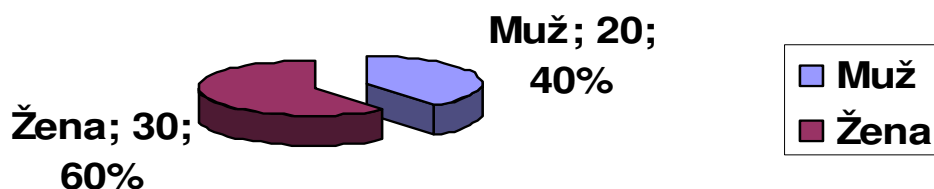
	ANO	NE
Seznámen s možností a výběrem zaměstnání	44	6
Dostatečnost nabídky pracovních míst	27	23
Pracovně zařazen	18	32

Stejně jako zde na tomto místě, tak i v **příloze č.8** nalezneme **odpovědi respondentů skupiny B** na otázky týkající se jejich věku, pohlaví a zaměstnání. Odpovědi jsou zpracovány do **grafů č.6 a 7**.

Graf č.6 - věkové složení respondentů skupiny B a jejich zaměstnání

Graf č.7 - rozdělení respondentů skupiny B dle pohlaví

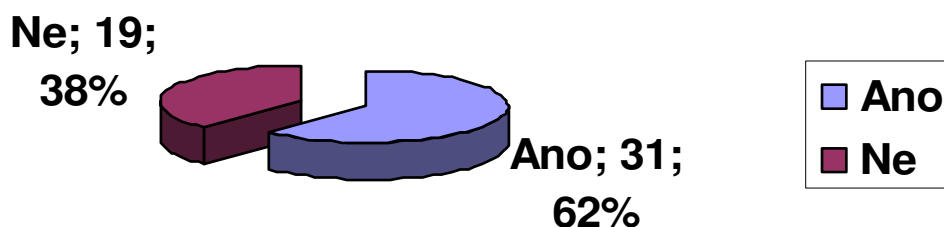

Příloha č.9 a následující grafické zpracování se již zabývá názorem občanů na problematiku zaměstnávání odsouzených. Položené otázky zněly: „*Jaký je Váš názor na zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody? Má smysl podporovat zaměstnávání odsouzených? Vadil by Vám odsouzený jako spolupracovník? Kterí odsouzení by měli být dle Vašeho názoru zaměstnáváni?*“ Odpovědi znázorňují **tabulky č.6 a 7 a graf č.8 a 9.**

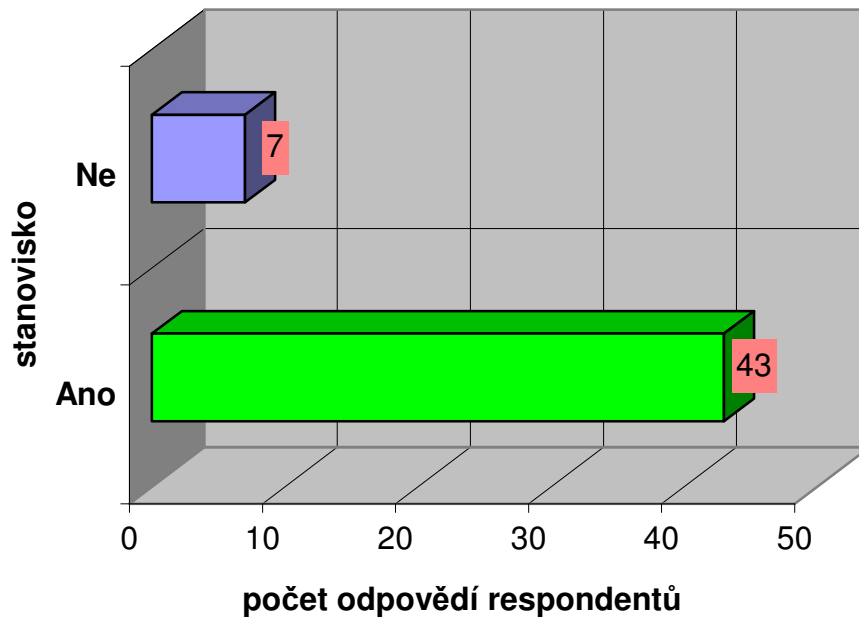
Tabulka č.6 – názor veřejnosti na zaměstnávání odsouzených během VTOS i mimo areál věznice

Ano – je to prospěšné pro společnost	16	32%
Ano – je to prospěšné pro odsouzeného	12	24%
Ne – hrozí nebezpečí útěku či páčání další trestné činnosti	14	28%
Ne – máme velké množství nezaměstnaných svobodných lidí	8	16%

Graf č.8 - podporovat zaměstnávání odsouzených - obecné hledisko (respondenti sk. B)

Graf č.9 - vadil by Vám odsouzený jako spolupracovník?

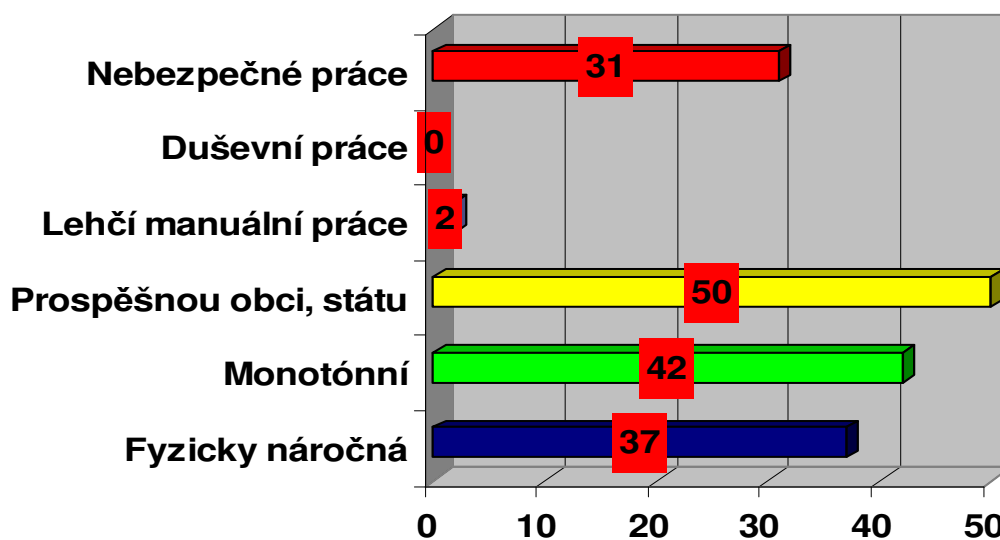

Tabulka č.7 – kteří odsouzení by měli pracovat (rozdělení)

Všichni práce schopní	9	18%
Jen odsouzení pro lehčí (majetkové apod.) delikty	41	82%
Jen odsouzení pro těžké (násilné) delikty	0	0%

V následujících grafech a tabulce, nacházejících se též v **příloze č.10** respondenti skupiny **B** odpovídali na **otázky č. 7) – 10)** (*dotazník příloha č.3*), které se dotýkaly oblasti výběru typu práce pro odsouzené - co do náročnosti práce a do vhodnosti práce pro odsouzené. Otázky zněly takto: „*Jaký druh práce by měli odsouzení vykonávat? Napište, jaké obory práce by mohly být vhodnou prací pro odsouzené?*“ Další otázka se týkala poskytnutí pracovních míst pro odsouzené ze strany zaměstnavatelů. Otázka zněla: „*Kdybyste byl(a) v roli zaměstnavatele, dal(a) byste práci odsouzeným?*“ Poslední otázka v této příloze zněla: „*Domníváte se, že veřejnost je o této problematice dostatečně informována a že sdělovací prostředky tomuto věnují dostatečnou pozornost?*“ Odpovědi na položené otázky představuje znázornění v **grafu č. 10 – 12 a v tabulce č.8.**

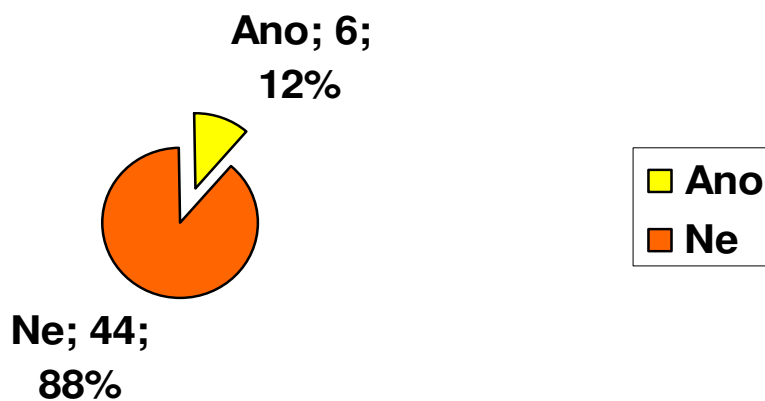
**Graf č. 10 - druh práce pro odsouzené
(respondenti sk.B - možnost více
návrhů)**

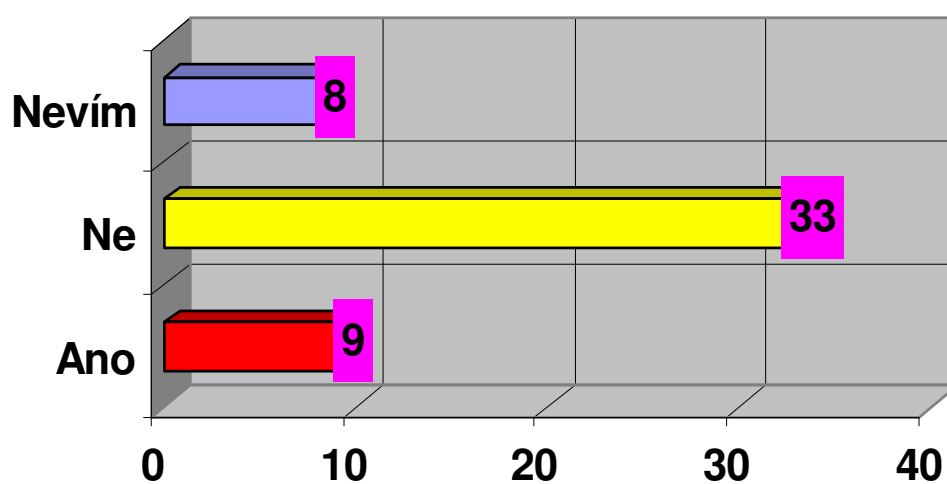
Tabulka č.8 – obora práce vhodné pro odsouzené (respondenti sk. B – vlastní návrhy)

Úklid veřejných prostor	31	62%
Práce v kamenolomu	6	12%
Pásová výroba	5	10%
Práce v dolech	4	8%
Třídění odpadů	2	4%
Čištění kanalizací	1	2%
Testování léčiv	1	2%

Graf č.11 - dal byste práci odsouzeným? (respondenti sk. B - představa role zaměstnavatele)

**Graf č.12 - informovanost
veřejnosti o řešené problematice,
dostatečná pozornost masmédií
(respondenti sk. B)**

3.4.2 Vyhodnocení a interpretace získaných výsledků (dat)

Autor práce by na tomto místě rád poukázal na skutečnost, že si je vědom toho, že zvolený vzorek 50 + 50 respondentů není natolik reprezentativní, aby jednoznačně postihl zkoumanou problematiku, tudíž veškeré výsledky jsou platné pouze pro sledovaný vzorek skupin **A** a **B**, nicméně může poukázat na problémy vyskytující se při realizaci řešené problematiky.

Hlavním cílem sociálního šetření bylo ověřit následující předpoklady:

I. Více než 70 % práce schopných odsouzených ve VTOS má zájem o zaměstnání v rámci výkonu trestu odnětí svobody.

II. Více než 70 % opakovaně vězněných osob nemá zájem o zařazení na jakékoli pracoviště.

III. Více než 60 % laické veřejnosti preferuje zaměstnávání odsouzených ve VTOS, monotónní, fyzicky náročnou a pokud možno prospěšnou práci.

IV. Více než 90 % laické veřejnosti by odsouzeného ve VTOS nechtěla mít za spolupracovníka.

V. Více než 70 % odsouzených ve VTOS nemá zájem o zvýšení kvalifikace či doplnění nebo zvýšení vzdělání.

První bod v dotazníku (*příloha č.2 a 3*), pro obě sledované skupiny, zněl: „*Uved'te prosím svůj věk*“.

Skupina A měla věkové složení v rozpětí 20 až 50 let, přičemž největší skupinou byla skupina v rozmezí 25 až 35 let. V této skupině bylo celkem 33 respondentů což vyjádřeno procenty činí 66% ze všech dotazovaných odsouzených (*příloha č.4/graf č.1*).

Skupina B (veřejnost) měla věkové rozpětí širší, a to 17 – 60 let, i zde byla nejpočetněji zastoupenou skupinou skupina středního věku v rozmezí 25 až 45 let. Tato skupina čítala 26 respondentů (52% - *příloha č.8/graf č.6*).

Další body v dotazníku, nebo chcete-li otázky, se pro každou ze skupin již liší.

Skupina A byla dotazována na četnost a délku výkonu trestu odnětí svobody, nejvyšší ukončené vzdělání, zájem o další vzdělávání ve výkonu trestu, schopnost (způsobilost) pracovat, zaměstnání před VTOS, zájem o zařazení do práce ve VTOS, preferovaný druh pracovního zařazení a typ pracoviště, dotázána byla též na obeznámenost s možnostmi zařazení ve věznici, dostatečnost pracovních míst a především zda je respondent v současnosti zaměstnáván či ne.

Skupina A by se dala rozdělit do dvou hlavních skupin, na **prvotrestané** (rozumíme prvně ve VTOS) a **recidivisty** (poněkolkáté ve VTOS), které budeme dále dělit dle počtu VTOS.

Prvotrestaných bylo celkem **18** (36%) a jejich průměrná délka trestu činila 11 měsíců (*příloha č.4/tabulka č.2*), nejmladšímu z nich bylo 20 a nejstaršímu 30 let. Vzdělání (*příloha č.4/graf č.1*) bylo v rozmezí základní až středoškolské (11x základní, 4x odborné, 3x středoškolské – u prvotrestaných). Překvapující byl fakt, že jen 4 odsouzení z této skupiny měli zájem o další vzdělávání či rekvalifikaci (ze všech členů skupiny **A** mělo zájem o rekvalifikaci či zvýšení vzdělání jen 12 respondentů = 24%, zbytek 76% zájem neměl - *příloha č.5/graf č.2*). Tímto se **potvrdil předpoklad V. - více než 70 % odsouzených ve VTOS nemá zájem o zvýšení kvalifikace či doplnění nebo zvýšení vzdělání.**

Dalším zjištěním bylo, že z vyšetřované skupiny **A** je **schopno práce** 38 respondentů (76% - *příloha č.6/graf č.3*), ze skupiny prvotrestaných byli schopni práce všichni dotázaní. Před nástupem do VTOS mělo trvalé zaměstnání 15 respondentů, 1 respondent podnikal a zbylých 34 dotazovaných bylo bez práce (*příloha č.6/graf č.4*). Z prvotrestaných bylo 8 nezaměstnaných, 9 s trvalým zaměstnáním a 1 respondent podnikal.

Následnou otázkou byl zjišťován **zájem** odsouzených o **pracovní zařazení**, zde se **předpoklad I. – více než 70% práce schopných odsouzených ve VTOS má zájem o zaměstnání v rámci výkonu trestu odnětí svobody – nepotvrdil**. Výsledné hodnoty byly 23 (46%) respondentů má zájem a 27 (54%) nemá (*příloha č.6/graf č.5*). Všichni kladně odpovídající byli zároveň práce schopní. Schopných práce jak víme bylo 38 pro potvrzení předpokladu bylo zapotřebí, aby kladně odpovědělo více jak 26 práce schopných odsouzených, tato situace nenastala a kladně odpovědělo pouze 23 práce schopných, což po zaokrouhlení odpovídá **60%** ze všech práce schopných odsouzených. Oproti zájmu o rekvalifikaci, **o pracovní zařazení mají zájem všichni prvotrestaní**. Tato otázka nám zároveň dává odpověď na **předpoklad II.** jelikož víme, že prvotrestaných bylo 18, zbytek respondentů musí být opakovaně uvězněných (tj. 32), zároveň víme, že všech 18 prvotrestaných a 5 opakovaně uvězněných respondentů má zájem o pracovní zařazení – zbytek respondentů (opakovaně uvězněných) o pracovní zařazení zájem nemá. Tím zbytkem je oněch 27 záporně odpovídajících respondentů (*příloha č.2/otázka č.8*) – graficky vyjádřeno viz. *příloha č.6/graf č.5*), zároveň toto číslo vyjádřeno procentuálně činí ze všech (32) opakovaně uvězněných po zaokrouhlení **84%**, čímž se **předpoklad II. - více než 70% opakovaně uvězněných osob nemá zájem o zařazení na jakékoli pracoviště – potvrdil**.

Dalšími otázkami byla zjišťována **preferenze druhu pracovního zařazení a typu pracoviště** (*příloha č.7/tabulka č.4*). Prvotrestaní by v největší míře (15 preferencí) volili lehčí manuální práci, 2 odsouzení středně těžkou manuální práci a 1 dotazovaný by volil fyzicky náročnou práci. Co se týče typu pracoviště, prvotrestaní preferují volné pracoviště (9), následují vnitřní provozy (3), vnější pracoviště nestřežené (4) a nakonec vnitřní pracoviště (2).

Dále se dotazník pro skupinu A (*příloha č.2*) v **otázkách číslo 11), 12) a 13)** ptá na **obeznámení s možným pracovním zařazením** ve Věznici Stráž pod Ralskem, zda **nabídka pracovního zařazení (pracovních míst) je dostatečná** a zda **je respondent pracovně zařazen** (*příloha č.7/tabulka č.5*).

Zde je třeba vyzdvihnout dobrou práci zařazovací komise, speciálních pedagogů a vychovatelů, jelikož obeznámeno s možným pracovním zařazením bylo 44 respondentů (prvotrestaní všichni). Bohužel jak vidno z odpovědí na **otázku č.12)** dle odsouzených nabídka pracovních míst není úplně v pořádku – 23 (46%) respondentů se domnívá, že nabídka je nedostatečná (**příloha č.7/tabulka č.5**). Mezi **pracující** je ze všech respondentů zařazeno 18 odsouzených (36%) z nich **prvotrestaných je 15**.

Recidivisté tvoří početnější skupinu (32) než prvotrestaní, nejpočetněji zastoupenou skupinou byla skupina odsouzených, kteří se nacházeli ve VTOS podruhé, těch bylo v našem šetření 26 což představuje 52% ze všech dotazovaných (**příloha č.4/tabulka č.2**), následovali odsouzení umístění ve VTOS potřetí (3), počtvrté (1), popáté (1) a dokonce jeden odsouzený již **poosmé** (**příloha č.4/tabulka č.2**).

Zmiňovaný **poosmé uvězněný padesátiletý** odsouzený, byl kupodivu zařazen jako pracující, jeho celková doba ve výkonu trestu byla **124 měsíců**, neměl ukončené žádné vzdělání a před nástupem posledního trestu nepracoval.

Skupinou, kterou se budeme převážně zabývat, vzhledem k její početnosti, bude skupina podruhé se nacházejících ve VTOS. Ačkoli je tato skupina nejpočetnější, zastoupení mezi pracujícími odsouzenými má minimální. Z této skupiny ve VTOS **pracují pouze dva** respondenti. Ze skupin, kde se nacházeli odsouzení ve VTOS potřetí, počtvrté a popáté, nebyl mezi pracující zařazen nikdo.

Tento stav poukazuje na preferenci prvotrestaných, jak vidno právě oni jsou hlavním cílem resocializačního působení Vězeňské služby ČR. To má i své opodstatnění, u skupiny prvotrestaných lze předpokládat menší míru jejich narušení a tudíž musíme vynakládat na jejich resocializaci maximální úsilí i finanční prostředky.

Skupina podruhé vězněných, měla průměrnou celkovou dobu trestů 28 měsíců (**příloha č.4/tabulka 2**), vzdělání u této skupiny převažuje základní (21), následuje vzdělání odborné (2) a střední (1), dva respondenti neměli dokončené žádné vzdělání (co se týče dalších skupin recidivistů – 3x základní, 1x odborné a 2x žádné vzdělání).

Na **otázku č.5)** z dotazníku pro skupinu A (**příloha č.2)** („*Máte zájem v rámci výkonu trestu o rekvalifikaci, zvýšení či doplnění vzdělání?*“), ze skupiny recidivistů kladně odpovědělo 8 respondentů (6x podruhé ve VTOS, 2x potřetí ve VTOS), všichni měli ukončené základní vzdělání. Na **otázku č.6)** z téhož dotazníku („*Jste schopni práce?*“), kladně odpovědělo 20 respondentů z řad recidivistů (18 prvotrestaných – viz. výše - 16x podruhé, 2x potřetí, 1x počtvrté, 1 x poosmé ve VTOS) (**příloha č.6/graf č.3**). Z **přílohy č.6/tabulky č.2** se dozvíme důvod neschopnosti práce 12 respondentů (10x dlouhodobá nemoc, 2x invalidita), všichni z řad recidivistů.

Před výkonem trestu odnětí svobody pracovalo 16 odsouzených (z toho 10 prvotrestaných, 4 podruhé a 2 potřetí vězněných), dalších 34 respondentů před výkonem trestu nepracovalo (z toho 8 prvotrestaných, 22 podruhé, dále po jednom z potřetí, z počtvrté, z popáté a z poosmé vězněných) (**příloha č.6/graf č.4**). Zájem o pracovní zařazení projevil 23 (46%) odsouzených (z toho 18 prvotrestaných a 5 recidivistů) (**příloha č.6/graf č.5**).

Dalšími otázkami byla zjišťována **preferenci druhu pracovního zařazení a typu pracoviště (příloha č.7/tabulka č.4)**. Recidivisté by v největší míře (5 preferencí) volili lehčí manuální práci, zbytek tj. 27 odsouzených preferovalo v **otázce č.9) bod d) – žádný typ práce**. Co se týče typu pracoviště, recidivisté byli rozděleni stejným způsobem a počtem jako u předešlé otázky, tj. 27 odsouzených preferuje – **žádné pracoviště**, jeden poosmé a jeden potřetí vězněný odsouzený preferuje vnitřní provozy, po jednom z podruhé vězněných odsouzených preferuje **odpovědi b),c),d) – otázka č.10** – dotazník pro skupinu A (**příloha č.2**)

Poslední otázkou v dotazníku pro **skupinu A** byla **otázka č.14)**, na kterou odpověděli všichni respondenti kladně. Otázka zněla: „*Byly pro vás jednotlivé body dotazníku srozumitelné?*“

Pro skupinu B byl vytvořen jiný dotazník, který je součástí bakalářské práce a je uveden v přílohách jako **příloha č.3**. Dotazník čítal 11 jednoduchých otázek. Na **otázku (bod) č.1)** (věk respondentů – *příloha č.8/graf č.6*) jsme již výsledky prezentovali výše.

Bod č.2) dotazníku (složení respondentů dle pohlaví – *příloha č.8/graf č.7*) byl taktéž prezentován výše, a to v kapitole **3.2 Charakteristika vyšetřovaných souborů**.

Bod č.3) dotazníku sledoval zaměstnání respondentů (*příloha č.8/graf č.6*). Nejvíce respondentů, celých 60%, zaujímá postavení zaměstnance, devět dotázaných (18%) působí ve sféře podnikání, šest (12%) z dotazovaných je nezaměstnaných a pět (10%) respondentů studuje.

Otázka č.4) dotazníku pro skupinu respondentů B (*příloha č.3*) zjišťuje názor veřejnosti na to, zda zaměstnávat odsouzené ve VTOS i mimo areál věznice. Respondentům nabídla čtyři druhy odpovědí. Nejfrekventovanější odpovědí byla **odpověď „a) Ano – je to prospěšné pro společnost** – takto odpovědělo 32% respondentů. Na druhém místě s 28% odpovědí se umístila **odpověď „c) Ne – hrozí nebezpečí útěku či páchání další trestné činnosti**. Pomyslné třetí místo obsadila **odpověď „b) Ano – je to prospěšné pro odsouzeného** s 24% odpovědí respondentů. Poslední místo s 16% obsadila **odpověď „d) Ne – máme velké množství nezaměstnaných svobodných lidí**.

Odpovědi nalezneme zpracované v *příloze č.9/tabulce č.6*. Odpověď ANO je po součtu vyjádřena hodnotou 56% (28 respondentů). Můžeme tedy konstatovat, že více než polovina respondentů se domnívá, že je prospěšné zaměstnávat odsouzené i mimo areál věznice, což vzhledem k nabídnutým alternativám – nebezpečnost a nezaměstnanost – byl výsledek nečekaný. Je třeba podotknout, že odpovědi ANO označili respondenti do 32 let věku. U odpovědí NE již byli zastoupeny všechny věkové kategorie.

Otázka č.5) je vyjádřena graficky v *příloze č.9/graf č.8* a zní „*Má smysl podporovat zaměstnávání odsouzených – z obecného hlediska?*“ Je zajímavé, že zde se počet kladných odpovědí zvedl na 62% (31 respondentů). Názor se změnil u respondentů, kteří jsou nezaměstnaní a na předešlou otázku odpověděli *NE – máme velké množství nezaměstnaných svobodných lidí*. Po odpadnutí alternativy, která se jich dotýkala, byli zřejmě ochotni změnit názor.

Následovala otázka, která se každého dotýkala osobně („*Vadil by Vám odsouzený jako spolupracovník?*“), každý respondent si musel uvědomit, jak by snesl odsouzeného ve své přítomnosti, na svém pracovišti a jak by asi vypadala spolupráce s ním, není tady divu, že drtivá většina konkrétně 43 respondentů (86%) na tuto otázku odpovědělo ANO (*příloha č.9/graf č.9*), čímž se ovšem stanovený **předpoklad IV - Více než 90 % laické veřejnosti by odsouzeného ve VTOS nechtěla mít za spolupracovníka – nepotvrdil.**

K otázce č.6) – „*Kteří odsouzení by měli být dle Vašeho názoru zaměstnáváni?*“ – byly varianty odpovědí *a) všichni práce schopní, b) jen odsouzení pro lehčí (majetkové apod.) delikty, c) jen odsouzení pro těžké (násilné) delikty*. Pro variantu *a)* se vyslovilo 9 respondentů (18%), pro variantu *b)* 41 respondentů (82%), pro variantu *c)* se nevyslovil nikdo. Pro variantu *c)* se nikdo nevyslovil patrně z důvodu podvědomého strachu ze „zločinců“ a patrně i z důvodu, že veřejnost dostatečně dobře neví, že odsouzení mohou výdělečně pracovat i uvnitř věznic a nemusí se za výdělkem pouze „vyvážet“ mimo zdi věznic.

Otázka č.7) – se vztahuje k **předpokladu III. - Více než 60 % laické veřejnosti preferuje zaměstnávání odsouzených ve VTOS, monotónní, fyzicky náročnou a pokud možno prospěšnou práci.**

Otázka zní – „*Jaký druh práce by měli odsouzení vykonávat?*“ – u této otázky bylo možno vybrat z šesti variant a bylo možno označit i více odpovědí. Odpověď najdeme v *příloze č.10/grafu č.10*. Varianta *a) fyzicky náročnou* – (označeno 37x – 74%), *b) monotónní* – (označeno 42x – 84%), *c) prospěšnou obci, státu* – (označeno 50x – 100%), *d) lehčí manuální práce* – (označeno 2x – 4%), *e) duševní práci* – (neoznačeno), *f) nebezpečné práce* – (označeno 31x – 62%).

U předpokladu III. – můžeme konstatovat – předpoklad III. se potvrdil.

Jistě nejzajímavější otázkou byla **otázka č.8** – kde je respondentům dána „volná ruka“. „*Napište jaké obory práce by mohly být vhodnou prací pro odsouzené.*“ Návrhy jsou zpracovány v **příloze č.10/tabulce č.8**. Sešlo se sedm návrhů vhodných prací pro odsouzené, většina se dala očekávat, ale zvláště jeden příklad „vhodné práce“ se očekávat rozhodně nedal.

Návrhy vhodných prací pro odsouzené (návrhy veřejnosti):

- úklid veřejných prostor (31x – 62%);
- práce v kamenolomu (6x – 12%);
- pásová výroba (5x – 10%);
- práce v dolech (4x – 8%);
- třídění odpadů (2x – 4%);
- čištění kanalizací (1x – 2%) a
- testování léčiv (1x – 2%).

Další otázka byla opět více osobní. „*Kdybyste byl(a) v roli zaměstnavatele, dal(a) byste práci odsouzeným ve VTOS?*“ (**příloha č.10/graf č.11**). Odsouzeným by dalo práci pouhých 6 (12%) respondentů a ani jedním z nich nebyl podnikatel, kterých se šetření účastnilo 9.

Dle **otázky č.10** je veřejnost nedostatečně o problematice zaměstnávání odsouzených ve VTOS informována a sdělovací prostředky tomuto nevěnují přílišnou pozornost. Alespoň si to myslí 66% respondentů, 18% si myslí opak a 16% neví (**příloha č.10/graf č.12**).

Poslední otázkou v dotazníku pro **skupinu B** byla **otázka č.11**, na kterou odpověděli všichni respondenti kladně. Otázka zněla: „*Byly pro Vás jednotlivé body dotazníku srozumitelné?*“

4 ZÁVĚREČNÉ SHRNUTÍ A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

4.1 Závěrečné shrnutí výsledků k diskuzi

Při hodnocení a sumarizování provedeného sociálního šetření se ukázalo zajímavým zjištěním, že laická veřejnost v zásadě souhlasí se zaměstnáváním odsouzených, ale jen potud, dokud se jí to netýká. Při všeobecných otázkách, zda odsouzené zaměstnávat i mimo věznici, nebo zda oblast zaměstnávání má smysl podporovat, byla vždy nadpoloviční většina veřejnosti pro. Ovšem jakmile se otázka týkala přímo jich, dotýkala se jejich sociokulturního prostředí (zda by chtěli mít jako spolupracovníka odsouzeného, nebo zda by ho zaměstnali), drtivá většina respondentů z řad veřejnosti byla proti.

Tento stav je samozřejmě dán i malou informovaností veřejnosti (to potvrdilo i šetření) o způsobu výběru a zařazování odsouzených do práce na volná či nestřežená pracoviště. Bylo by zajímavé zjistit, jak by stejní respondenti odpovídali na stejné či obdobné otázky po té, co by byli zasvěceni do průběhu procesu zařazování odsouzených na pracoviště.

Dalším zajímavým místem při vyhodnocování dotazníku pro veřejnost byla otázka, ve které měli respondenti vymyslet, jakou práci by mohli vykonávat odsouzení. Nejvíce respondentů, v různých formulacích, uvedlo jako vhodnou práci pro odsouzené úklid veřejných prostor. Pravděpodobně je to dáno dnes již zlidovělou větou, se kterou se setkává snad každý, „*dal bych jim kouli na nohu a zametat chodníky*“. Ovšem zamyslíme-li se nad tímto zaměstnáním seriózně, musíme veřejnosti dát za pravdu. I autor práce se domnívá, že tato práce je vhodnou pro odsouzené, a dokonce nenašel ani legislativní překážky, proč se pro tuto práci odsouzení nevyužívají.

U vyhodnocování dotazníku určeného odsouzeným se v podstatě nevyskytla žádná anomálie, veškeré výsledky (i když jen na malém vzorku respondentů) se takřka kryjí s oficiálními statistikami Vězeňské služby a i se zkušeností autora. Snad jen četnost kladných odpovědí na otázku zájmu o zaměstnání mezi práce schopnými odsouzenými byl překvapující a nepotvrdil autorem stanovený předpoklad.

Po vyhodnocení dotazníků pro skupiny respondentů **A** i **B** shrneme ověření daných předpokladů, byly sice již konstatovány výše v kapitole **3.4.2 Vyhodnocení a interpretace získaných výsledků (dat)**, nicméně je vhodné pro větší přehlednost zrekapitulovat výsledky v této kapitole.

- **Předpoklad I.** - více než 70 % práce schopných odsouzených ve VTOS má zájem o zaměstnání v rámci výkonu trestu odnětí svobody se **nepotvrdil** ;
- **předpoklad II.** - více než 70 % opakovaně vězněných osob nemá zájem o zařazení na jakékoli pracoviště se **potvrdil** ;
- **předpoklad III.** - více než 60 % laické veřejnosti preferuje zaměstnávání odsouzených ve VTOS, monotónní, fyzicky náročnou a pokud možno prospěšnou práci se **potvrdil** ;
- **předpoklad IV.** - více než 90 % laické veřejnosti by odsouzeného ve VTOS nechtěla mít za spolupracovníka se **nepotvrdil** a
- **předpoklad V.** - více než 70 % odsouzených ve VTOS nemá zájem o zvýšení kvalifikace či doplnění nebo zvýšení vzdělání se **potvrdil**.

4.2 Navrhovaná opatření k diskuzi

Oblast problematiky zaměstnávání odsouzených je velice široká a jako taková v sobě skrývá řadu slabin, které by bylo záhodno řešit. Jedna z oblastí, kde lze poměrně jednoduše stávající situaci vylepšit, je informovanost veřejnosti. Informovanost veřejnosti, jak vyplývá z výše popsaného šetření, není na dobré úrovni.

Ovšem to není tolik palčivý problém jako nedostatek pracovních příležitostí pro odsouzené a z toho vyplývající malý počet zaměstnaných odsouzených. Jak vyplývá ze statistik Vězeňské služby ČR, počet zaměstnaných práce schopných odsouzených v České republice za loňský rok odpovídá průměrné hodnotě 45,07% toto číslo je „přikrášleno“ 1132² frekventanty různých rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů včetně studentů odborných učilišť VS ČR, takže skutečně pracujících odsouzených je v našich věznicích a vazebních věznicích pouhých 4663, což je 35,05% skutečně pracujících z práce schopných odsouzených. Kdybychom byli ještě důslednější ve statistikách a

² Ročenka VSČR za rok 2005, str. 46 – tabulka a graf – zvyšování kvalifikace odsouzených

uváděli údaje z celkového počtu vězněných odsouzených (16122)³, pak bychom se dostali na hodnotu 28,93% skutečně pracujících odsouzených, což není mnoho. I samotní odsouzení v provedeném šetření z 46% vyjadřují svůj názor o nedostatečné nabídce pracovních míst.

Autor práce se domnívá, že existuje celá řada kroků, které by vedly ke změně stávající situace. Jedním z kroků je zvýšení motivace zaměstnavatelů, a to daňovými úlevami, popřípadě i dotacemi. Současně zvýšení motivace k hledání nových zaměstnavatelů vedeními jednotlivých vazebních věznic a věznic, a to participací určitým procentem na výdělků plynoucím z jejich věznic (finanční prostředky by se kupříkladu využívaly na opravy, výstavbu, rekonstrukce věznic či na odměny zaměstnanců). Dalšími kroky, které by vedly k nárůstu počtu zaměstnaných odsouzených, jsou změny v legislativě, kde by se docílilo upřednostňování odběru výrobků pocházejících z výroby VS ČR pro státní firmy a organizace (podobně jako je uplatňováno zaměstnávání handicapovaných lidí ve státním sektoru). Na tento krok by ovšem muselo navazovat rozšíření výrobních prostor Vězeňské služby, z důvodu pokrytí předpokládané zvýšené poptávky a též z důvodu, který vyplynul z dotazníku (*příloha č.3*), kdy 86% respondentů by nechtělo spolupracovat s odsouzenými a ani je zaměstnávat (88%).

Jeden z kroků, který by mohl pomoci zvýšit zaměstnanost odsouzených, je též jejich důsledná diferenciací. Konkrétně zřídit věznic (nejspíše typu A a B), kde by byli umístováni pouze odsouzení, kteří nastupují do výkonu trestu odnětí svobody poprvé. Věznic by měla vlastní výrobní prostory, kde by byl dostatek pracovních míst pokrývajících nároky, jak poptávky, tak i zájmu o pracovní zařazení z řad odsouzených. Narušení kriminální subkulturou u prvovězněných je nižší než u ostatních odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody, a tudíž je zde větší předpoklad úspěšné resocializace (pomocí zaměstnávání a dalších složek programu zacházení). Jak vyplynulo z dotazníku (*příloha č.2*), všichni prvotrestaní odsouzení mají zájem být pracovní zařazení. Avšak v podmínkách našich věznic toto zatím není možné, jednak není dostatek práce a jednak dost dobře nelze preferovat jen jednu skupinu odsouzených.

³ viz. tabulka č.1 v příloze č.1

5 ZÁVĚR

Bakalářská práce měla za úkol popsat problematiku zaměstnávání odsouzených. Vymežit její postavení v rámci resocializace, nastínit její úkoly a těžkosti, se kterými se potýká.

Teoretická část byla zaměřena na výklad základních pojmů, seznámila nás s historickým vývojem zaměstnávání a postupnou změnou náhledu na funkci práce v systému resocializace. Připomněla, že zaměstnávání odsouzených je na stejném stupni důležitosti (pro resocializaci) jako vzdělávání odsouzených a taktéž pojednala o systému vzdělávání v rámci výkonu trestu. Ukázala, jak je zaměstnávání odsouzených zakotveno v legislativě a jak se k této problematice staví vedení Vězeňské služby ČR. Pro přiblížení prostředí, v němž se problematika řeší, byl nastíněn systém, funkce a organizace Vězeňské služby ČR, včetně typů a počtu věznic v České republice. Byl citován i výňatek z Evropských vězeňských pravidel, aby bylo naznačeno, kam směřuje vývoj v řešené problematice v Evropě a na něm bylo ukázáno, že za ním nikterak nezaostáváme. Byly přiblíženy i problémy a překážky zdárné resocializace. Seznámili jsme se s typy pracovišť, způsobem výběru odsouzených na ně a způsobem rozúčtování odměn za práci pro odsouzené.

Praktická část, zaměřená na zjištění postojů odsouzených a veřejnosti, ukázala, že uplatňování zaměstnávání odsouzených jakožto nástroje resocializace má značné problémy. Jeden z problémů tkví v malé informovanosti veřejnosti, a tudíž strachu veřejnosti z odsouzených, kteří by mohli být potenciálně jejich spolupracovníky. Veřejnost nezná způsob výběru odsouzených na konkrétní pracoviště a obává se další trestné činnosti odsouzených v rámci zaměstnávání mimo areál věznice a jak se ukázalo, pravděpodobně z týchž důvodů by je nechtěla ani zaměstnávat. I to může být jedna z příčin nízké zaměstnanosti odsouzených. Jinak se veřejnost k zaměstnávání vyjadřovala víceméně kladně a spatřovala v zaměstnávání odsouzených smysl, který je třeba podporovat. Vězeňská služba ČR by si měla být tohoto vědoma a snažit se rozšiřovat vlastní výrobní prostory, jelikož zábrany zaměstnavatelů vůči odsouzeným budou stále.

Názory odsouzených nebyly víceméně překvapující, o rekvalifikaci neměli odsouzení přílišný zájem, více než polovina odsouzených neměla zájem o práci ve VTOS. Menší část odsouzených, kteří jeví zájem o práci, by preferovala volné pracoviště (mimo věznici, bez přímého střežení) s lehčí manuální prací, to se shoduje i s návrhem veřejnosti, která vhodnou práci pro odsouzené vidí v úklidu veřejných prostor.

Přínos bakalářské práce v řešení problematiky zaměstnávání odsouzených lze spatřovat v zjištění, že veřejnost považuje problematiku za hodnou pozornosti, avšak preferovala by její řešení za zdmi věznice. Dalším přínosným zjištěním je, že odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody jsou téměř z poloviny ochotni pracovat, mají o práci ve VTOS zájem, zatímco před nástupem do VTOS byly téměř tři čtvrtiny z nich nezaměstnanými. Lze tedy předpokládat, že resocializační působení zaměstnanců VS ČR na odsouzené v oblasti řešené problematiky je efektivní a přínosné.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ODBORNÝCH ZDROJŮ

6.1 Použitá literatura

1. ABDALLAOVÁ, N. *Anglicko – český výkladový slovník*. 1. vydání. Praha: Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-304-5.
2. ČERNÍKOVÁ, V., MAKARIUSOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 2. vydání. Praha: PA ČR, 1996. ISBN 80-85981-36-X.
3. FRANCEK, J. *Zločin a trest v českých dějinách. Nové vydání rozšířené o paměti prvního Československého kata*. 3. vydání. Praha: Rybka Publisher, 2002. ISBN 80-86182-68-1.
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
5. MALÁT, B. *Pracovní výchova a vzdělávání odsouzených*. Diplomová práce. Brno: PF MU, 2002.
6. MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
7. NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. 1. vydání. Praha: Academia, 1998, dotisk 2004. ISBN 80-200-1290-7.
8. PEŠATOVÁ, I. *Vybrané kapitoly z etopedie. I. díl. Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-750-0.
9. SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. I. díl. Obecná část*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2002. ISBN 80-7083-679-2.
10. SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie. II. díl. Speciální část*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2002. ISBN 80-7083-680-6.
11. SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I. díl. Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2001. ISBN 80-7083-494-3.
12. SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. II. díl. Sociálně patologické jevy*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2001. ISBN 80-7083-495-1.
13. SOCHŮREK, J. *Negativní jevy ve vězení a jejich vliv na reintegraci vězňů*. Disertační práce. Praha: PF UK, 2005.
14. ŠVINGALOVÁ, D. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářských prací*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-704-7.

15. ŠVINGALOVÁ, D., PEŠATOVÁ, I. *Zpracování a prezentace odborných informací*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2004. ISBN 80-7083-858-2.
16. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky Policie a Vězeňské služby. I. díl*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-702-0.
17. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pracovníky Policie a Vězeňské služby. II. díl*. 1. vydání. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-703-9.
18. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie připomáhající profesi. Rozšířené a přepracované vydání*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
19. UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách. Osudy význačných vězněných osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. 1. vydání. Stráž pod Ralskem: IVVS, 2006.

6.2 Právní předpisy

20. NGR č. 4/2001, o výběru a zařazování odsouzených na nestřežená pracoviště a povolování volného pohybu při plnění pracovních úkolů, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
21. NGR č. 11/2006, o vězeňské a justiční strážní, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
22. NGR č. 25/2004, o finančních náležitostech odsouzených, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
23. NGR č. 48/2000, o odměňování osob zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
24. VYHLÁŠKA MS č. 345/1999 Sb., řád výkonu trestu, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
25. ZÁKON č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
26. ZÁKON č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
27. ZÁKON č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.
28. ZÁKON č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplňků.

6.3 Časopisy, periodika a internet

29. HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P. *Jak mluví čeští vězni. Místo a úloha vězeňského argotu*. 1. vydání. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č.4/2002, 2002.
30. RADA EVROPY, VÝBOR MINISTRŮ. *Evropská vězeňská pravidla*. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č.1/2006, 2006.
31. ŘEZÁČ, F. J. *Vězeňství v posavadních spůsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců*. 1. obnovené vydání. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č.4 a 5/1995, 1995
32. UHLÍK, J. *F.J.Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*. 1. vydání. Praha: Příloha časopisu České vězeňství č. 2/1997, 1997.
33. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR.. *Statistické ročenky VS ČR 1996 - 2005*. Online. [cit.2004-04-07]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/clanky/?cl_id=25
34. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR. *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Online.[cit.2005-10-20]. Dostupné z: http://ad.vscr.cz/news_files/Koncepce2015.pdf

7 PŘÍLOHY

Příloha č.1

Tab. č.1 – Zaměstnávání odsouzených v roce 2005 (viz text – str.29)

Poř. číslo	Vazební věznice a věznice	Průměrný denní počet odsouzených			Reálná zaměstnanost odsouzených v %	Průměrný hodinový výdělek pracujícího odsouzeného v Kč/hod
		Celkem	Zahrnutých v evidenci zaměstnávání	Celkem zaměstnaných		
1	Bělušice	618	499	143	28,67	29,86
2	Brno	285	98	96	97,95	29,72
3	Břeclav	55	21	21	100,00	33,97
4	České Budějovice	122	53	53	99,90	29,79
5	Drahonice	200	171	84	48,99	27,14
6	Heřmanice	771	691	130	18,78	29,95
7	Horní Slavkov	786	761	257	33,73	23,06
8	Hradec Králové	215	129	84	65,30	29,88
9	Jiřice	632	526	137	26,03	28,59
10	Karviná	156	61	47	76,59	27,72
11	Kuřim	573	499	190	38,08	31,36
12	Kynšperk nad Ohří	429	386	238	61,74	23,01
13	Liberec	235	168	56	33,06	29,89
14	Litoměřice	95	48	25	53,55	30,94
15	Mírov	354	314	175	55,66	43,60
16	Nové Sedlo	473	399	105	26,19	27,14
17	Odolov	281	255	168	65,88	25,45
18	Olomouc	124	77	66	86,08	30,11
19	Opava	420	343	194	56,52	27,24
20	Oráčov	491	448	175	39,18	25,56
21	Ostrava	202	52	49	93,39	29,36
22	Ostrov	716	657	173	26,37	25,81
23	Pardubice	542	307	159	51,72	32,08
24	Plzeň	1 047	922	417	45,27	36,95
25	Praha - Pankrác	491	249	222	89,00	30,47
26	Praha - Ruzyně	204	120	119	99,19	30,32
27	Příbram	767	573	226	39,41	29,22
28	Rýnovice	570	526	312	59,31	27,38
29	Stráž pod Ralskem	840	788	409	51,94	40,41
30	Světlá nad Sázavou	391	319	148	46,39	28,73
31	Teplice	29	19	19	99,87	29,93
32	Valdice	1 269	1234	783	63,49	29,83
33	Vinařice	978	961	141	14,66	27,07
34	Všehrdy	565	525	293	55,92	25,02
35	Znojmo	196	103	81	78,60	28,05
Celkem		16 122	13 302	5 995	45,07	30,33

DOTAZNÍK

Tento dotazník je určen pro odsouzené, kteří vykonávají trest odnětí svobody. Slouží ke zmapování současné situace nabídky pracovního zařazení pro odsouzené. Je zaměřen na samotný názor jednotlivých odsouzených, a to zejména, zda jsou o nabídce pracovního zařazení dostatečně informováni a zda se jim zdá dostatečná.

Získaná data budou využita v bakalářské práci na téma „Problematika zaměstnávání odsouzených“.

Vyplnění dotazníku je dobrovolné a anonymní. Autor dotazníku pouze žádá o pravdivé a odpovědné zodpovězení všech otázek.

Za vyplnění dotazníku předem děkuji.

Adam Klimša

1) Uveďte prosím svůj věk let.

2) Kolikrát jste byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody?

3) Jak dlouhou dobu jste strávil ve výkonu trestu odnětí svobody ? V případě více odsouzení uveďte celkovou dobu i poslední dobu trestu.

celkem

poslední

4) Jaké je vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

a) žádné

b) základní

c) odborné

d) středoškolské

e) vysokoškolské

5) Máte zájem v rámci výkonu trestu o rekvalifikaci, zvýšení či doplnění vzdělání?

a) ano

b) ne

6) Jste schopen práce? (pokud ne uveďte prosím důvod)

a) ano

b) ne – důvod

7) Měl jste před nástupem do výkonu trestu trvalé zaměstnání – podnikal jste?

- a) ano
- b) ano - podnikal
- c) ne

8) Máte zájem o pracovní zařazení v rámci výkonu trestu?

- a) ano
- b) ne

9) Jaký druh pracovního zařazení byste preferoval?

- a) fyzicky náročná práce (stavebnictví, hutnictví
- b) středně těžká manuální práce (kompletace výrobků, pásová výroba...)
- c) lehčí manuální práce (úklidové práce, třídění odpadu

10) Jaký typ pracoviště byste preferoval?

- a) vnitřní provoz (táborová režie – úklid, dílny, sklady..)
- b) vnitřní pracoviště (výroba nábytku, kompletace výrobků...)
- c) vnější pracoviště – střežené – nestřežené (nehodící se škrtni)
- d) volné pracoviště (bez přímého střežení)
- e) žádné pracoviště

11) Byl jste seznámen s možným pracovním zařazením ve Věznici Stráž pod Ralskem?

- a) ano
- b) ne

12) Je dle vašeho názoru nabídka pracovních míst dostatečná?

- a) ano
- b) ne

13) Jste v současné době zařazen mezi pracující odsouzené?

- a) ano
- b) ne

14) Byly pro vás jednotlivé body dotazníku srozumitelné?

- a) ano
- b) ne

DOTAZNÍK

Vážená paní, pane, v rámci studia vysoké školy připravuji bakalářskou práci na téma „Problematika zaměstnávání odsouzených“. Cílem práce je zmapovat a popsat problematiku zaměstnávání odsouzených, výběr zaměstnavatele a možná pracovní odvětví. Nezbytnou součástí práce je provedení průzkumu za účelem zjištění postojů veřejnosti k této problematice. Obracím se tedy na Vás se žádostí o vyplnění tohoto dotazníku a zároveň Vás ujišťuji, že uvedené údaje budou použity pouze pro uvedenou práci a v žádném případě nebudou poskytovány k jiným účelům.

Vyplnění dotazníku je dobrovolné a anonymní. Autor dotazníku pouze žádá o pravdivé a odpovědné zodpovězení všech otázek.

Za vyplnění dotazníku předem děkuji.

Adam Klimša

1) Uveďte prosím svůj věk let.

2) Jste a) muž b) žena

3) Zaměstnání

4) Jaký je Váš názor na zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody i mimo areál věznice?

- a) Ano – je to prospěšné pro společnost
- b) Ano – je to prospěšné pro odsouzeného
- c) Ne – hrozí nebezpečí útěku či páchaní další trestné činnosti
- d) Ne – máme velké množství nezaměstnaných svobodných lidí

5) Má smysl podporovat zaměstnávání odsouzených – z obecného hlediska?

- a) ano b) ne

6) Vadil by Vám odsouzený jako spolupracovník?

- a) ano b) ne

7) Kterí odsouzení by měli být dle Vašeho názoru zaměstnáváni?

- a) všichni práce schopní
- b) jen odsouzení pro lehčí (majetkové apod.) delikty
- c) jen odsouzení pro těžké (násilné) delikty

8) Jaký druh práce by měli odsouzení vykonávat? (možno označit i více odpovědí)

- a) fyzicky náročnou
- b) monotónní
- c) prospěšnou obci, státu
- d) lehčí manuální práce
- e) duševní práci
- f) nebezpečné práce

9) Napište, jaké obory práce, by mohly být vhodnou prací pro odsouzené:

.....

.....

.....

10) Kdybyste byl(a) v roli zaměstnavatele, dal(a) byste práci odsouzeným ve VTOS?

- a) ano
- b) ne

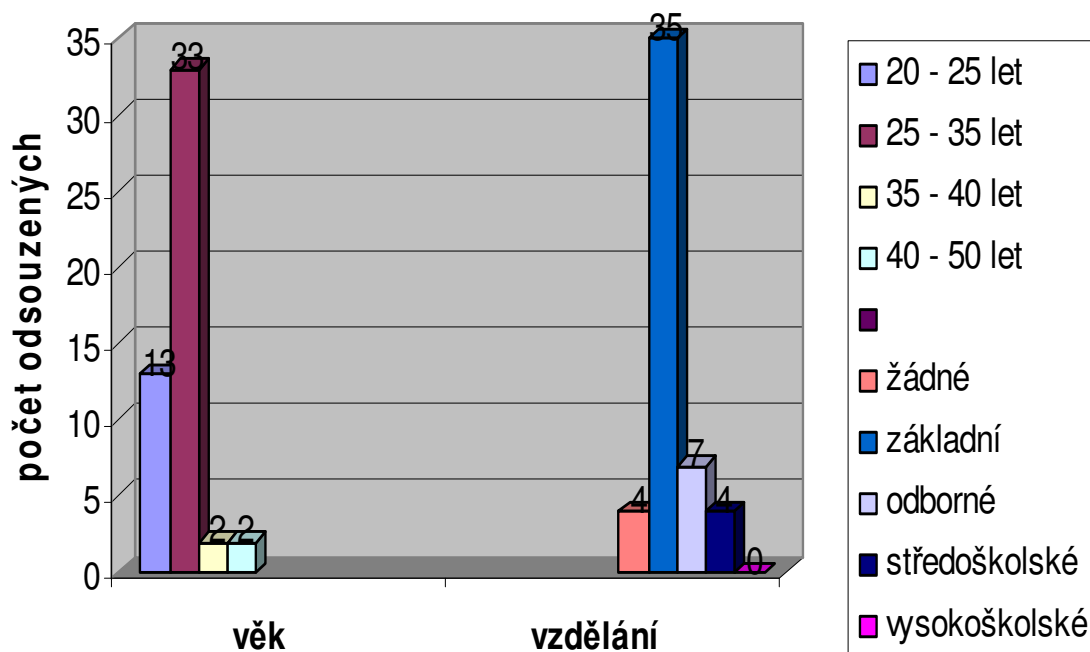
11) Domníváte se, že veřejnost je o této problematice dostatečně informována a že sdělovací prostředky tomuto věnují dostatečnou pozornost?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12) Byly pro Vás jednotlivé body dotazníku srozumitelné?

- a) ano
- b) ne

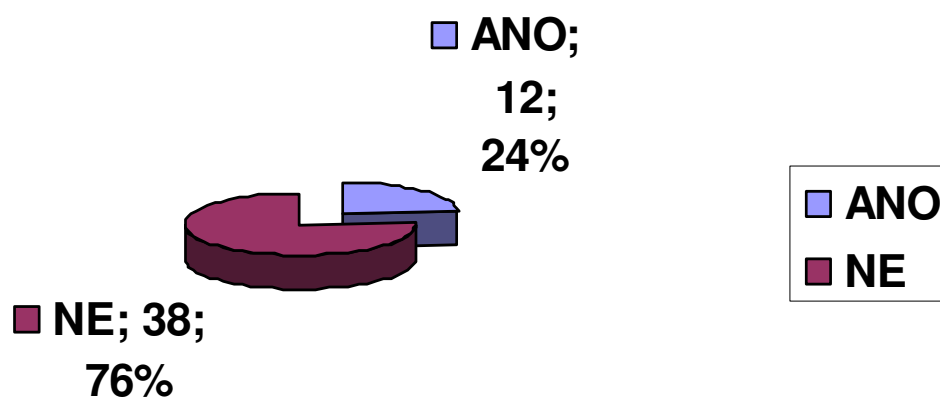
Graf č.1 - věkové a vzdělanostní složení odsouzených k VTOS

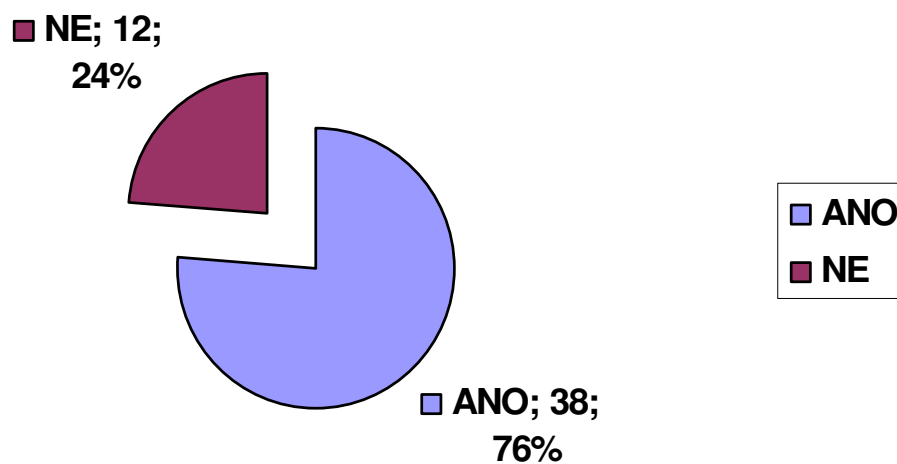
Tabulka č.2 – počet odsouzení do VTOS a délka trestu

Soudně trestán do VTOS	1 x	2 x	3 x	4 x	5 x	8 x
Počet odsouzených	18	26	3	1	1	1
Průměrná délka posledního trestu (v měsících)	11	20	14	18	24	18
Průměrná celková délka trestů (v měsících)	11	28	42	72	84	124

**Graf č.2 - Zájem odsouzených o
rekvalifikaci, zvýšení či doplnění vzdělání
v rámci VTOS**

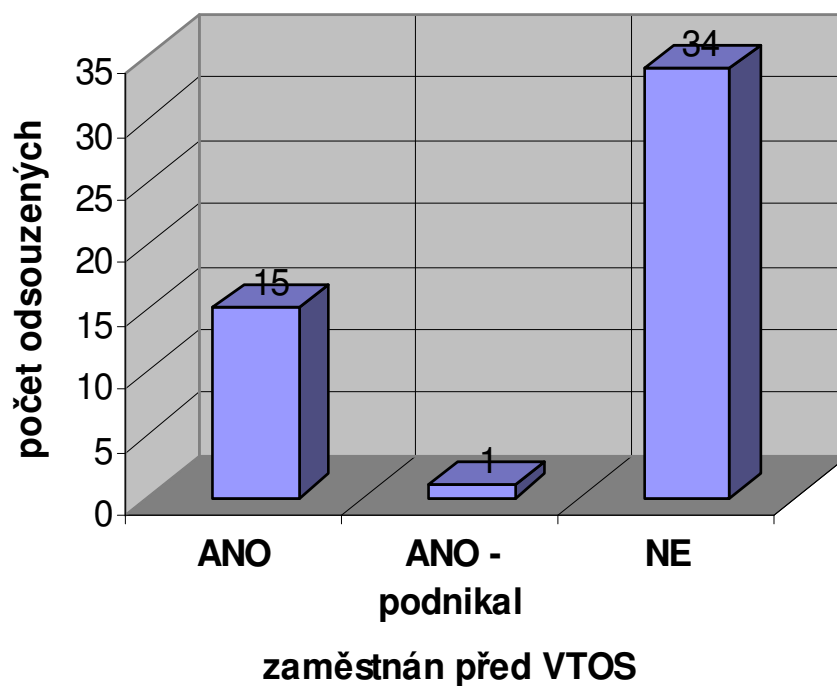
Graf č. 3 - Schopen práce

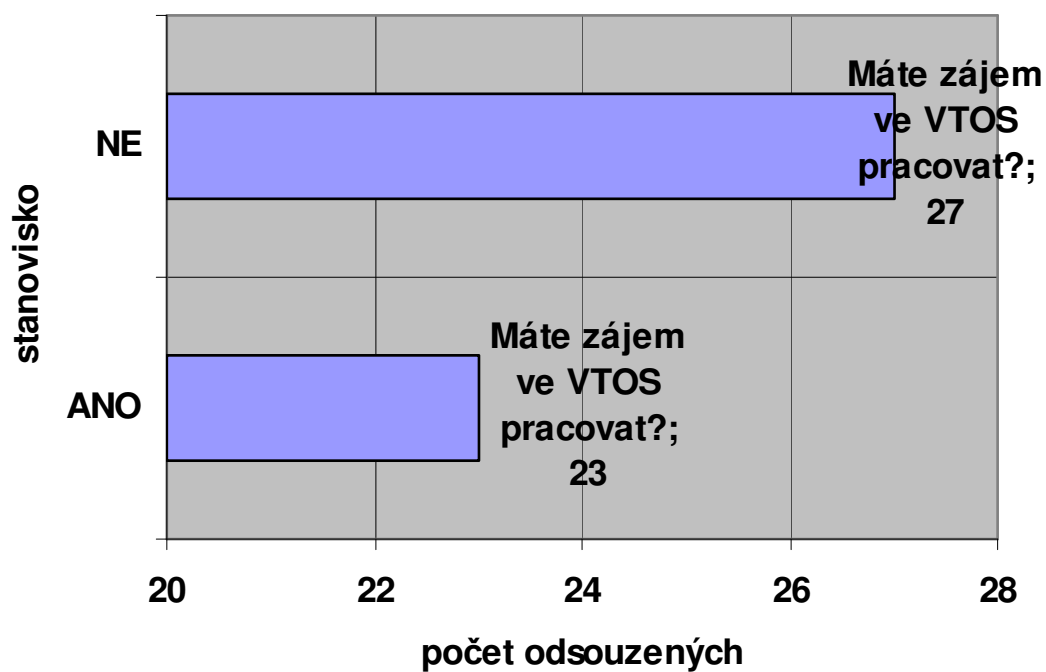
Tabulka č.3 – důvod neschopnosti pracovat

Důvod neschopnosti práce	Dlouhodobá nemoc	Invalidita
Počet odsouzených / Procenta z celku	10/20	2/4

Graf č. 4 - zaměstnání před VTOS

Graf č. 5 - zájem o práci ve VTOS

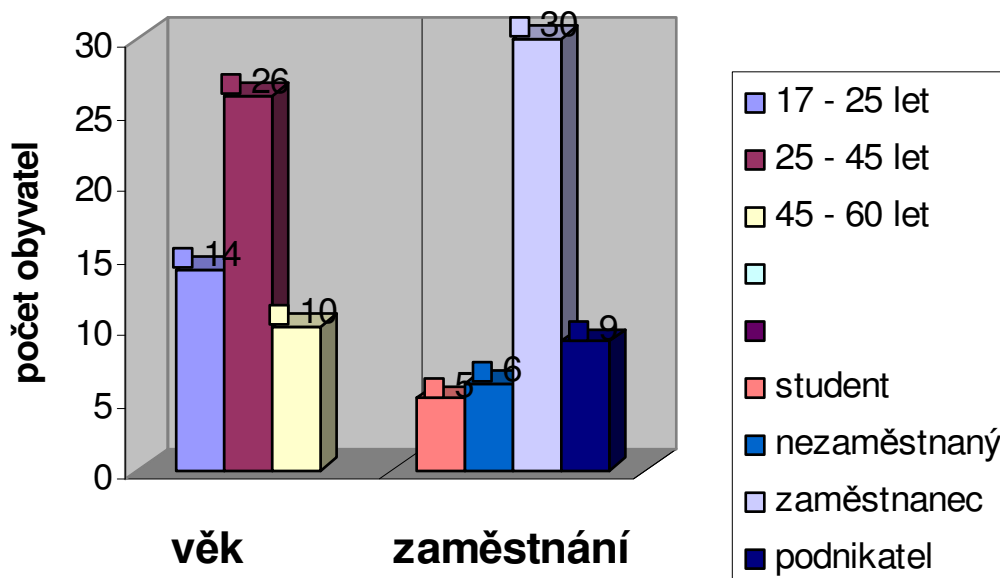
Tabulka č.4 – druh pracovního zařazení a typ pracoviště preferované odsouzenými

Druh práce	počet odpovědí	%
Fyzicky náročná práce	1	2
Středně těžká manuální práce	2	4
Lehčí manuální práce	20	40
Žádný typ práce	27	54
Typ pracoviště	počet odpovědí	%
Vnitřní provoz	5	10
Vnitřní pracoviště	3	6
Vnější pracoviště střežené/nestřežené	0/5	10
Volné pracoviště	10	20
Žádné pracoviště	27	54

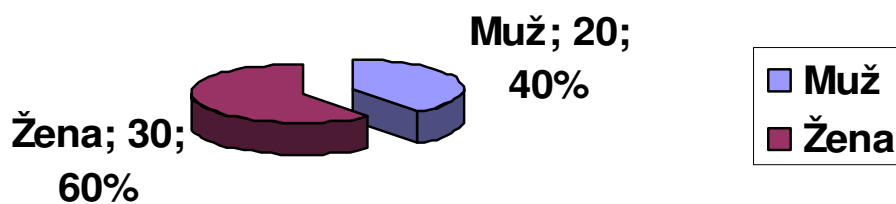
Tabulka č.5 – seznámení s možností pracovního zařazení, dostatečnost nabídky, současné pracovní zařazení

	ANO	NE
Seznámen s možností a výběrem zaměstnání	44	6
Dostatečnost nabídky pracovních míst	27	23
Pracovně zařazen	18	32

Graf č.6 - věkové složení respondentů skupiny B a jejich zaměstnání

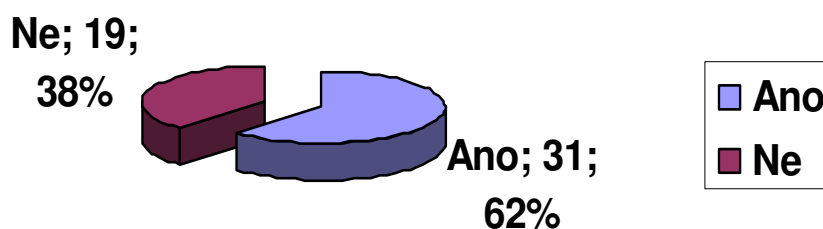
Graf č.7 - rozdělení respondentů skupiny B dle pohlaví

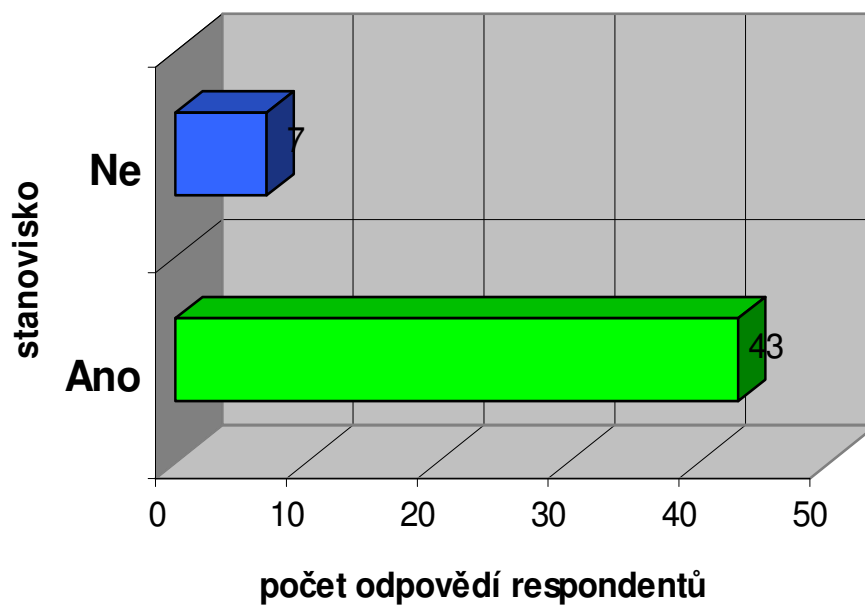
Tabulka č.6 – názor veřejnosti na zaměstnávání odsouzených během VTOS i mimo areál věznice

Ano – je to prospěšné pro společnost	16	32%
Ano – je to prospěšné pro odsouzeného	12	24%
Ne – hrozí nebezpečí útěku či páčání další trestné činnosti	14	28%
Ne – máme velké množství nezaměstnaných svobodných lidí	8	16%

**Graf č.8 - podporovat
zaměstnávání odsouzených -
obecné hledisko
(respondenti sk. B)**

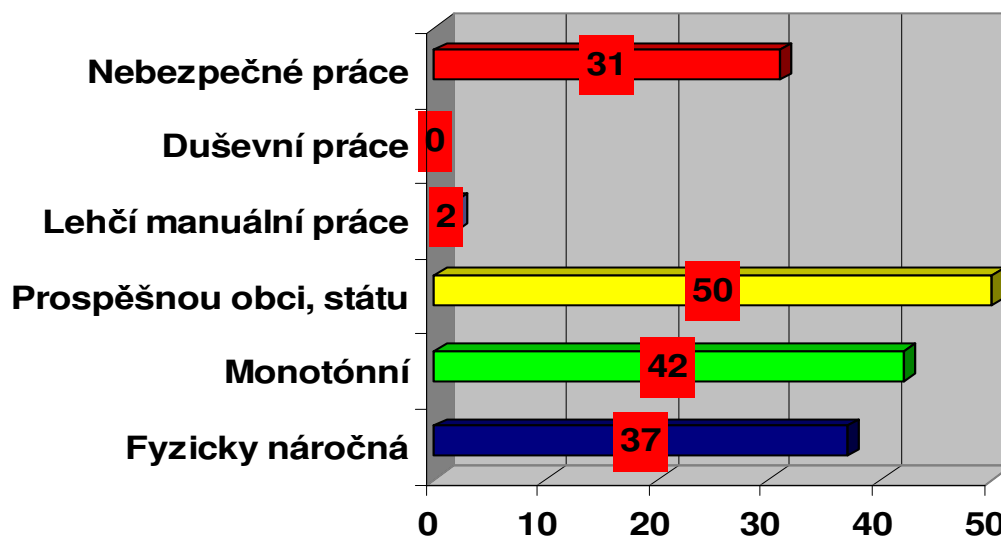
Graf č.9 - chtěli byste mít jako spolupracovníka odsouzeného?

Tabulka č.7 – kteří odsouzení by měli pracovat (rozdělení)

Všichni práce schopní	9	18%
Jen odsouzení pro lehčí (majetkové apod.) delikty	41	82%
Jen odsouzení pro těžké (násilné) delikty	0	0%

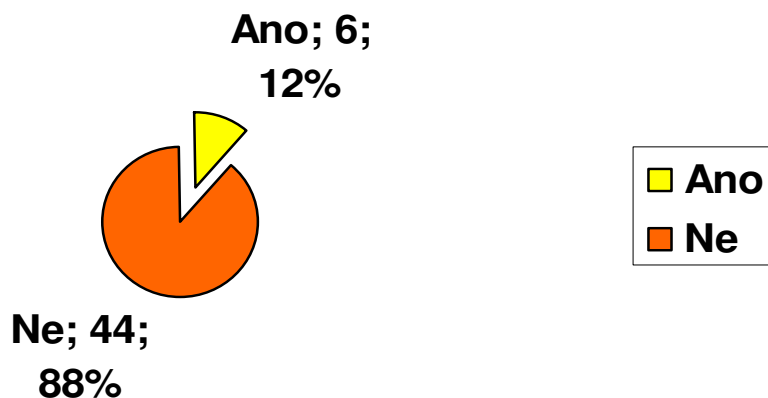
**Graf č. 10 - druh práce pro odsouzené
(respondenti sk.B - možnost více
návrhů)**

Tabulka č.8 – obora práce vhodné pro odsouzené (respondenti sk. B – vlastní návrhy)

Úklid veřejných prostor	31	62%
Práce v kamenolomu	6	12%
Pásová výroba	5	10%
Práce v dolech	4	8%
Třídění odpadů	2	4%
Čištění kanalizací	1	2%
Testování léčiv	1	2%

**Graf č.11 - dal byste práci
odsouzeným? (respondenti sk. B -
představa role zaměstnavatele)**

**Graf č.12 - informovanost
veřejnosti o řešené problematice,
dostatečná pozornost masmédií
(respondenti sk. B)**

